

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 29-08-2019

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 02-09-2019

Araştırma Makalesi / Research Article



INTERNATIONAL JOURNAL OF VOLGA - URAL AND TURKESTAN STUDIES (IJVUTS), VOLUME 1, ISSUE 2, P. 177 - 207.

ULUSLARARASI İDİL - URAL VE TÜRKİSTAN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (IJVUTS), CİLT 1, SAYI 2, S. 177 - 207.

Kazakistan'da 2019-Cumhurbaşkanı Erken Seçimi ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler

Hayrettin SAĞDIÇ*

Özet

Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, yaklaşık on yıldır iktidar değişiminin altyapısını ustaca hazırlamış, ülkesinin bu dönemeci yumuşak ve sancısız biçimde geçmesini sağlamıştır. Sürpriz bir zamanlama ile başkanlığı Kasımjomart Tokayev'e bırakan Nazarbayev; daha önceden Anayasa ve yasalarla tahkim ettiği *Kurucu Başkan-Ulus Lideri, Güvenlik Konseyi Başkanı, Anayasa Konseyi Üyesi* vb. unvan ve yetkileriyle devlet mekanizmasının en tepesinde bulunmaya devam edecektir. Müesses nizamın temel dış politika tercihlerini çıkarlarına aykırı bulan Batılı güçler, Nazarbayev sonrası dönemde etkili olabilmek adına 2018 Nisan'ından itibaren Avrupa'daki Kazak muhalefetini harekete geçirmiştir. 4 Şubat 2019'da Astana'da bir evde çıkan yangında beş kız çocuğunun feci şekilde can vermesi, bu odaklarca bir fırsat görülmüş, yaşanan facia ve ekonomik sıkıntılar köpürtülerek özellikle sosyal medya üzerinden ülkede bir istikrarsızlık ortamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak Nazarbayev; sürpriz istifası ve erken seçim kararıyla bu odakların hamlesini boşa çıkarmıştır. Bunun üzerine muhalifler, seçimlerde usulsüzlükler yapıldığını ileri sürerek sokaklara dökülüp Sorosvari yöntemlerle protesto gösterileri düzenlemiştir. Gösteriler sırasında atılan sloganlar ve dile getirilen talepler göstermektedir ki hedef; "özgür ve adil seçim" değil, devletin dış politika stratejileridir.

Anahtar kelimeler: Kazakistan, başkanlık seçimleri, kurucu başkan-ulus lideri, muhalefet.

2019 Kazakh Early Presidential Election and Subsequent Political Developments

Abstract

The President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev for nearly 10 years has skillfully prepared the infrastructure of power change and made his country pass through this turning smooth and painless. Nazarbayev left the presidency Kasım Jomart Tokayev with a surprise timing. But before that he has already taken over the titles and powers as Founding President-Nation Leader, the President of the Security Council, the Constitutional Council Member and so on. Western powers who find the basic foreign policy preferences of the establishment contrary

* Doktora Öğrencisi, Tez Aşaması; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı / Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim-İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Son Sınıf Öğrencisi (Son Yarıyıl), E-posta: hayrettinsagdic@gmail.com.

to their interests, to be effective in the post-Nazarbayev period, in April 2018, they mobilized the Kazakh opposition in Europe. Five daughters' disastrous death, after fire broke out at a house in Astana on February 4, 2019, seen as an opportunity by these pivots. Thus, an environment of instability was tried to be created, in particular through social media, frothing up this catastrophe and economic troubles.

Keywords: Kazakhstan, presidential elections, first president- national leader, opposition.

Giriş

Kazakistan Cumhuriyeti, bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından itibaren bütün zorluklara ve jeopolitik risklere rağmen Nursultan Nazarbayev'in bilge liderliği sayesinde egemenliğini ve bağımsızlığını bütün dünyaya kabul ettirmiş, tüm kurum ve kuruluşları ile devlet mekanizmasını oturtmuştur. Bu otuz yıllık zaman diliminde üstesinden gelinen şeyleri, Kazak tarihinin hiçbir dönemi ile karşılaştırmak mümkün değildir (Tajin, 2007, s. 175). Hiç kuşkusuz Sayın Nazarbayev, çağdaş Kazakistan'ın kurucusudur. Çok zor bir coğrafyada, uyguladığı politikalarla ülkesinin birliğini muhafaza ederek Kazakistan'ı birçok bakımdan dünyanın önde gelen devletleri arasına sokmuştur. Bu nedenle Nursultan Nazarbayev'i *Orta Asya'nın Bismarck'ı* diye nitelendirmek mümkündür. Bismarck'ın, siyasi tarihte "Bismarck Kâbusu" diye adlandırılan, "Almanya'ya karşı olası bir Fransa-Rusya İttifakı"na engel olmak için kurduğu "İttifaklar Sistemi"nin belki de daha fazlasını Nazarbayev, Çin ile Rusya arasında konumlanan Kazakistan'ın jeopolitiğine dayanarak Avrasya coğrafyasında kurmuştur. Bağımsızlık yıllarından itibaren izlemiş olduğu çok yönlü dış politika stratejisi ile iki komşu küresel güç Çin ile Rusya'nın Kazakistan üzerindeki politikalarını ve taleplerini; başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere Uzak Doğu, Güneydoğu Asya, Kuzey Afrika, Orta Doğu ülkeleri, Türkiye vb. ile geliştirdiği ilişkiler aracılığıyla dengelemeyi bilmiştir. Örneğin bağımsızlık sonrası ilk dönemde, sahip olduğu petrol sahalarını ağırlıklı olarak Chevron (ABD), BP (İngiliz), Agip (İtalyan) ve ELF (Fransız) gibi firmalar arasında paylaşmış, böylece âdeta stratejik enerji kaynaklarına yatırım yapan bir "Batı sermayesi konsorsiyumu" kurmuştur (Andican, 1996, s. 366-367).

Kazakistan'ın, sahip olduğu 2.724.900 kilometrekarelik yüzölçümüne oranla çok düşük sayılabilecek 18 milyon 538 bin 755¹ kişilik nüfusu ile bu başarıya imza atmış olması, Nazarbayev'in bilge ve öngörülü kişiliğini daha da anlamlı kılmaktadır. Kazak nüfusunun düşük olmasında SSCB yönetiminin 1931-1933 yılları arasında Kazaklar üzerinde uyguladığı sosyoekonomik politikaların yol açtığı açlık-kıtık felaketinin rolü büyüktür. Bu yıllarda Kazak nüfusunun yarısı açlıktan kırılmış, % 15'i ise Kazakistan dışındaki bölgelere göç etmiştir. Ünlü Kazak demograf Makaş Tetimov bu açlık yıllarını "soykırım" olarak nitelendirir. 1931'de 5 milyon 450 bin olan Kazak nüfusu, 1933'te 3 milyon 400 bine

¹ <http://stat.gov.kz> (Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi 22 Ağustos 2019 Pazar 01.31 verisi)

düşmüştür. İkinci Dünya Savaşı da Kazak nüfusun azalmasında etkili olmuştur. 1941’de 3 milyon 750 bin olan Kazak nüfusu 1945 yılında 3 milyon 150 bindir (Tatimov, 1993, s. 49-50). Bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılı sonunda 16 milyon 964 bin küsur olan Kazakistan nüfusu bugün 18 milyon 538 bin 755’tir. 1 milyon 574 bin küsur olarak gerçekleşen nüfus artışı düşük görülebilir ancak bağımsızlık sonrası Rus, Ukraynalı, Alman başta olmak çeşitli etnik grupların Kazakistan’dan hızla göç ettiğini hesaba katmak gerekir. 1989’da 6 milyon 534 bin 616 olan Kazak nüfusu (genel nüfusa oranı % 39,69) bugün 12,5 milyon civarındadır (nüfusa oranı % 68). 1989 yılında 6 milyon 227 bin 549 (nüfusa oranı % 37,82) olan Rus nüfusu ise 2018 verisi ile 3 milyon 588 bin 686’dır (nüfusa oranı % 19,76). 2019 yılında yapılacağı duyurulan genel nüfus sayımında bu oranın daha da aşağılarda gerçekleşeceği kesindir.

Başkentin Nur-Sultan’a (Astana) taşınması, Kazakistan’ın kuzey bölgelerinin Oralman² göçleriyle Kazaklaştırılması, nüfusun artırılması amacıyla verilen teşvikler ve çok çocuklu ailelere yapılan sosyal yardımlar, Kazakistan’daki “Rus Kazakları Derneği”nin kapatılması (Kesici, 2003, s. 275-276), Sovyet nükleer deneme bölgesi Semey Üssü’nün faaliyetine son verilmesi (Yalçınkaya, 1997, s. 434), Türkiye ile ortak kurulan ve tüm Türk dünyası öğrencilerine hitap eden Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ortak Türk Tarihi Ders Kitapları Projesi, Nur-Sultan’daki Avrasya Üniversitesinin ana binası girişine Göktürk Yazıtlarının bir kopyasının dikilmesi; Türk Konseyi, TÜRKSOY, merkezi Nur-Sultan’da bulunan Uluslararası Türk Akademisi, Orta Asya Birliği gibi uluslararası örgütlerin ve birliklerin kurulması, güftesi ve bestesi Kazak millî ruhunu yeterince yansıtmayan eski İstiklal Marşı’nın yerine bugün büyük bir coşkuyla söylenen ve söz yazarlarından birinin Nazarbayev olduğu yeni İstiklal Marşı’nın kabul edilmesi, 2017 Nisan’ından itibaren kademeli olarak Latin harflerine geçilmesi, 19 Haziran 2018’de çıkarılan bir kanunla Güney Kazakistan Eyaleti’nin adının Türkistan olarak değiştirilip eyalet merkezinin Türkistan’a taşınması, *Ruhani Diriliş* programı vb. çok sayıda girişim ve uygulama bizzat Nazarbayev’in liderliğiyle hayata geçirilmiştir. Kendisini Altın Ordu Devleti’nin doğal mirasçısı gören Kazakistan’ın Tataristan başta olmak üzere İdil-Ural Türklüğü ile kurduğu yakın ilişkiler ayrı bir çalışmayı gerektirecek boyuttadır.

Kazakistan, sahip olduğu enerji kaynakları ve jeostratejik konumu dolayısıyla bölgesel ve güçlerin ilgi odağı olagelmıştır. Bu nedenle Kazakistan’daki iktidar değişimi yalnızca

² Çin, Afganistan, Özbekistan, Türkiye vb. ülkelerde yaşayan Kazaklardan, Kazak devletinin sağladığı imkânlardan yararlanarak Kazakistan’a yerleşme kararı alanlara verilen isim; anayurda dönen Kazaklar.

Kazakları değil, bu ülke üzerinde hesabı olan tüm güçleri yakından ilgilendirmektedir. Çalışmamızda, 2019-Kazakistan Başkanlık Seçimi ve sonrasındaki gelişmeler, bu bağlamda ele alınmıştır.

1. Nazarbayev'in Kendi İsteği ile Görevden Ayrılması

1990 Nisan'ından itibaren Kazakistan Cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Nursultan Nazarbayev, 19 Mart 2019 Salı günü akşam saatlerinde yaptığı bir ulusa sesleniş konuşmasıyla görevinden ayrıldığını, yeni başkanın seçileceği tarihe kadar başkanlık görevine Kazakistan Parlamentosu Senato Başkanı Kasımjomart Tokayev'in vekâlet edeceğini duyurdu. Nazarbayev'in istifa açıklamasını yaptığı gün ve öncesinde hangi ülke liderleri ile telefonda görüştüğü hususu Kazakistan'ın dış politikada durduğu yeri göstermesi bakımından önemlidir. Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov, Nazarbayev'in salı günü öğleden sonra (istifa kararını açıklamadan önce) Putin'le bir telefon görüşmesi yaptığını içeriğine değinmeksizin açıklamıştı.³ Rus basınında çıkan söylentilere göre Nazarbayev, istifa kararını Putin'le istişare ederek almıştı.⁴ Bu yöndeki ilk görüşme 20 Ekim 2018 Cumartesi günü Kazakistan'ın Türkistan Eyaleti'ne bağlı Sariağaç şehrinde yapılmıştı. Bu görüşmenin gayriresmî nitelik taşıdığını ve aynı gün Putin, Nazarbayev ve Özbekistan'ın yeni Devlet Başkanı Şavkat Mirziyoyev'in samimi havada geçen üçlü bir görüşme yaptığını da eklemek gerekir.⁵ Bu toplantıda Özbekistan'daki iktidar değişimi deneyiminin gündeme gelmiş olduğunu tahmin etmek güç değildir. İkinci görüşme ise 8 Kasım 2018 tarihinde Nur-Sultan'da düzenlenen *Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün* "Kolektif Güvenlik Konseyi Oturumu"ndan bir gün sonra yani 9 Kasım 2019'da gerçekleşmişti.⁶ 16 Kasım 2018'de iki lider bu kez telefonda görüştü, arayan Rusya lideri Putin'di.⁷ 4 Aralık 2018'de iki lider arasında bir telefon görüşmesi daha gerçekleşti, bu kez arayan Kazakistan lideri idi.⁸ Nazarbayev, 6 Aralık 2018'de *Avrasya Yüksek Ekonomik Konseyi Oturumuna* katılmak üzere Rusya Federasyonu'na gitti. Aynı gün BDT ülkeleri başkanlarının Sankt Petersburg kentinde gerçekleşen gayriresmî zirvesine katıldı. BDT liderleri, 7 Aralık 2018'de Petersburg'da *Mariya* adlı *Devlet-Akademik Tiyatrosu Sahnesinde Çaykovski'nin Şelkunçik Baleti*'ni

³ <https://www.bbc.com/russian/news-47628669>, erişim 5 Temmuz, 2019.

⁴ <https://thebell.io/horoshij-avtoritarnyj-lider-nazarbaev-podal-primer-tranzita-vlasti>/Erişim 5 Temmuz, 2019.

⁵ http://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/astana_other_events/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-zhane-ozbekstan-respublikasynyn-prezidenti-shavkat-mirziyevpen-kezdes, erişim 5 Temmuz, 2019.

⁶ http://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/astana_other_events/memleket-basshysy-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-kezdesti-4, erişim 5 Temmuz 2019.

⁷ http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/phone_calls/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-telefon-arkyly-soilesti-15, erişim 5 Temmuz, 2019.

⁸ http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/phone_calls/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-telefon-arkyly-soilesti-15, erişim 5 Temmuz, 2019.

izlediler.⁹ 29 Aralık 2018'de Nazarbayev ile Putin yine telefonda görüştiler, arayan Putin'di.¹⁰

Nazarbayev'in istifa ettiği gün ve sonrasında liderleri ile görüştüğü diğer ülkeler ise şöyledir: Rusya, Özbekistan, Kırgızistan, Beyaz Rusya, Ermenistan (19 Mart); Tacikistan, Azerbaycan, Rusya Federasyonu Başbakanı Medvedev (20 Mart). Nazarbayev'in aynı gün Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçisi ile görüştüğünü; bu arada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 21 Mart, Eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ise 25 Mart'ta Nazarbayev'i aradığı bilgisini de ekleyelim. Görüldüğü üzere Nazarbayev, aldığı bu önemli kararı Rusya başta olmak üzere öncelikle Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye devletlerin başkanları ile paylaşmıştır. Topluluk üyesi Moldova'nın lideri, Nazarbayev ile herhangi bir telefon görüşmesi yapmamıştır; Moldova Cumhuriyeti Başkanı 21 Mart'ta yeni Başkan Kasımjomart Tokayev'i bir telgraf mesajıyla kutlamıştır.

20 Mart 2019 Çarşamba günü Kazakistan Parlamentosunun Birleşik Oturumunda (Senato-Meclis) yapılan törende Kasımjomart Tokayev yemin ederek Kazakistan Devlet Başkanlığı görevine resmen başlamıştır. Ardından Senato'da yapılan gizli oylamada Tokayev'in aday gösterdiği Dariga Nazarbayeva üyelerin oy birliği ile Kazakistan Senato Başkanı seçilmiştir.

Nazarbayev'in istifası Türkiye'de ve uluslararası camiada sürpriz olarak nitelendirildi. Ancak Nazarbayev'in başkanlığı devretme vaktinin gelip gelmediği hususu, 2010'ların başından bu yana Kazakistan gündemini meşgul etmekteydi. Bu bağlamda üst düzey bürokraside iki bakış açısı hâkim olmuştur: İlkine göre Nazarbayev, başkanlık görevini ömür boyu sürdürmeli idi. Kimi yorumculara göre bu görüşü savunan bürokratlar, Nazarbayev'in görev süresi boyunca hiç çekinmeden ve güvenle maddi çıkarlarını temine devam edebilmek için bu seçeneği empoze ediyorlardı. İkinci bakış açısına göre ise başkanlık yani iktidar değişimi Nazarbayev'in sağlığında barışçıl yollarla gerçekleşmeli idi. Aynı yorumcular, bu görüşü empoze eden bürokratların ise müstakbel başkan yönetiminde de mevcut konumlarını koruma amacını taşıdıkları iddiasındaydı. Kazakistan yönetiminde meseleye salt ülke çıkarları açısından yaklaşan bürokratlar yokmuşçasına yapılan bu art niyetli yorumlara katılmak mümkün değildir. Nitekim Nursultan Nazarbayev, ülke gerçeklerini ve dünya dengelerini gözetererek iki bakış açısının sentezi sayılabilecek en doğru ve sağlıklı kararı almıştır. Nazarbayev'in ikinci seçeneği tercih etmesinde İslam Kerimov'un ölümünden sonra Özbekistan'da yaşanan siyasi süreçlerin de etkisinin olduğunu belirtmek gerekir.

⁹http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/foreign_visits/memleket-basshysy-shchelkunchik-baletin-kordi

¹⁰http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/phone_calls/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-telefon-arkyly-soilesti-15, erişim 5 Temmuz, 2019.

Etkenlerden biri de kuşkusuz yurt içi ve yurt dışındaki Kazak muhalefidir. 8-10 Nisan 2018 tarihleri arasında Brüksel’de *Yeni Kazakistan* adlı bir forum düzenlenmiş, bu foruma katılan Kazakistan muhalefeti temsilcileri, “Nazarbayev sonrası dönem”in kaderini belirleyecek olan yeni Kazakistan Anayasası’nı ele almışlardı. Toplantıya katılanlar arasında; Avrupa’da siyasi sığınmacı statüsünde yaşayan eski Kazakistan başbakanı Akejan Kajıgeldin, Bergey Rıskaliyev, Dos Köşim, Emirjan Kosanov ve Ermurat Bapıy gibi ünlü muhalif siyasetçiler dikkati çekmekteydi. Toplantıya katılanların *Yeni Kazakistan* adlı bir muhalif parti kuracakları yönünde yorumlar¹¹ yapılsa da Forum, 2010 yılı başlarında yok olma noktasına gelen Kazak muhalefeti yeniden örgütlenme gibi bir amaç taşımıyordu. Forum’un sözcülüğünü yapan “Yurtdışındaki Kazak Muhalefeti” adlı organizasyonun Dresden Ofisi Direktörü Serik Medetbekov, toplantının amacını şu sözlerle açıklamıştı:

Gündemimiz, herhangi bir politik hareket başlatmak ya da organizasyon kurmakla alakalı değil. Mevut rejimle mücadeleden de söz etmiyoruz. Bugün biz; Brüksel’de toplanan kanaat önderleri, insan hakları örgütlerinin temsilcileri, siyasetçiler, yurtdışındaki muhalifler, seçkin gazeteciler olarak Nazarbayev’in ilerlemiş yaşı nedeniyle “Kazakistan Yönetimi”nde bir değişimin yaşanacağını öngörmekteyiz ve konuştuğumuz konu budur.¹²

Forum’da, Nazarbayev sonrası döneme yönelik bir anayasa taslağı üzerinde çalışılmıştı ve bu taslak, Akejan Kajıgeldin tarafından daha önceden hazırlanmış “on tez”e dayanıyordu. Söylendiğine göre katılımlar davetle olmamış, anayasa taslağına dair özet metinlerin gönderildiği çok sayıda isimden dileyen kendi isteği ile Forum’a iştirak etmişti. Forum’da “Çin’deki Kazaklar” meselesinin de konuşulması ilgi çekicidir. Bu Forum’un Avrupa Parlamentosu binasında toplanması ve hazırlanan anayasa taslağının Avrupa Parlamentosuna sunulmuş olması; Forum katılımcılarının, Kazakistan’la ilişkilerden sorumlu Avrupa Parlamentosu milletvekilleri ve Avrupa Parlamentosundaki çeşitli partilerin temsilcileri ile görüşmeleri (Bu görüşmeleri ayarlayan Kajıgeldin’dir.) altı çizilmesi geren hususlardandır. Hatta katılımcılar, ABD Kongresi ve Dışişleri Bakanlığında da benzer toplantılar düzenlemeyi kararlaştırmıştır. Muhalefetin bu hamlesinin, Nazarbayev’in iktidarı devretme zamanlamasında etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2. Nazarbayev’in İstifası Sürpriz Sayılabilir mi?

Nazarbayev’in başkanlık görevini devretmesi, Kazakistan siyasetini yakından izleyenler için zamanlaması dışında sürpriz olmamıştır. Zira bu değişiklik uzunca bir süredir ustalıkla planlanmış ve hayata geçirilmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nın

¹¹ <https://zhasalash.kz/article/1032-shetelde-qazaqstannynh-dganha-oppozitsiyasy-quryla-ma>, erişim 6 Temmuz, 2019.

¹² <https://www.dw.com/tr/казахстанская-оппозиция-в-брюсселе-что-будет-после-назарбаева/a-43323772>, erişim 6 Temmuz, 2019.

Cumhurbaşkanlığını düzenleyen 3. Kısım, 46. Madde, 3. Fıkra'sı, *Kurucu Cumhurbaşkanı-Ulus Lideri* sıfatıyla yalnızca Nazarbayev için geçerli olabilecek bir Anayasal Kanun'a gönderme yapar.¹³ 20 Temmuz 2000 tarihinde 83-II no ile kabul edilip 2001 Ocak'ında yürürlüğe giren ve özellikle 2010'dan başlayarak 2017 yılına kadar çok sayıda değişiklik ve ekleme yapılan 13 maddelik bu Anayasal Kanun'da, başkanlığı bırakması durumunda Nazarbayev'in devlet mekanizmasındaki konumunun ne olacağı, hangi unvanlara ve yetkilere sahip olacağı meselesi açıklığa kavuşturulmuştur.

Kanun'un girişinde "Kurucu (İlk) Cumhurbaşkanı" ve "Elbası (Ulus Lideri)" kavramları tanımlandıktan sonra bu iki unvanın neden ihdas edildiği şu şekilde temellendirilmiştir:

Bu Anayasal Kanun, Kazakistan'ın iç ve dış siyasetinin temel yönelimlerinin eşgüdümünü sağlamak ve ülkede bundan sonraki sosyoekonomik ve demokratik değişimleri gerçekleştirmek hedefi doğrultusunda yeni bağımsız Kazakistan Devleti'nin temelini atan ve "Kazakistan halkının birliğini, anayasasını, insan ve sivil toplum hakları ile özgürlüklerini güvence altına alan" Ulus Lideri olarak Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı'nın siyasi ve hukuki konumunu tespit eder.

Kanun'un önemli maddeleri ile fıkralarından bahsetmek gerekirse:

Madde 1'de, Anayasa'nın "Kazakistan Cumhurbaşkanı Hakkındaki Kanun"unda belirtilen yetkilerine ek olarak Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı-Ulus Lideri'nin Cumhurbaşkanlığı görevini bıraktıktan sonra münhasıran sahip olacağı konum ve yetkiler şöyle sıralanmıştır:

- *En başından itibaren Kazakistan Devleti'nin kuruluşuna liderlik eden ve demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olarak Kazakistan'ın gelişiminde öncü rol oynayan Kurucu Başkan, bu yönüyle Ulus Lideri'dir.*
- *Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kurucu Başkanı-Ulus Lideri, kendi statüsü doğrultusunda nevi şahsına münhasırlığının göstergesi olan Altın Yıldız ve Vatan nişanı takdim edilerek "Halk Kahramanı" unvanına sahip olacaktır.*
- *Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kurucu Başkanı'na-Ulus Lideri'ne, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilme hakkıyla ilgili olarak herhangi bir sınırlama getirilemez.*
- *Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kurucu Başkanı'na-Ulus Lideri'ne, tarihî misyonuna istinaden ömür boyu:*
 - 1- *Kazakistan halkına, devlet organlarına ve üst düzey görevlilere; devlet teşkilatının, ülkenin iç ve dış siyaseti ile güvenliğinin çok mühim meseleleri doğrultusunda, ilgili devlet organları ve üst düzey mevki sahiplerinin mutlak biçimde dikkate almaları gereken girişimlerde bulunma,*

¹³ http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution, erişim 6 Temmuz, 2019.

2- *Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu ile kanatlarının (Senato-Meclis) huzurunda ve Cumhuriyet Hükümeti'nin oturumlarında ülkenin önemli meseleleri görüşülürken hitap etme, Kazakistan Halkı Asamblesini yönetme, Kazakistan Cumhuriyeti Güvenlik Konseyine başkanlık etme, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa Konseyinin doğal üyesi olma haklarını tanımıştır.*

- *Devletin iç ve dış siyasetinin temel istikameti doğrultusunda atılacak adımlar, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kurucu Başkanı-Ulus Lideri ile istişare edilerek belirlenecektir.*
- *Kurucu Başkan-Ulus Lideri'nin bu anayasal yetkilerini kullanmasına engel olunamaz. Topluluk önünde itibarını sarsacak, hakaret amaçlı, şahsiyetini küçük düşürücü söz ve eylemlere izin verilemez; bu tür davranışlar yasal işleme tabi tutulur.*

Madde 2; Kazakistan Parlamentosunun, Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Başkanı-Ulus Lideri adına ve hatırasına her yıl vereceği ödül ve nişanlarla ilgilidir. Madde 3 ise Kurucu Başkan-Ulus Lideri'nin sahip olduğu “mutlak dokunulmazlık”ı tespit eder. Kendisi ve kendisiyle birlikte yaşayan aile üyeleri, özel mülkiyetinde olan tüm mal varlıkları, evleri-konutları, hizmet araçları-taşıtları, iletişim ve yazışma araçları, şahsına ait vakıf ve kuracağı diğer tüzel kişiliklere ait mülkler vb. dokunulmazlık kapsamındadır. 4 ila 12. Maddeler, Kurucu Cumhurbaşkanı-Ulus Lideri'nin özlük; konut, yazlık, sağlık-dinlenme; sekreteryaya-özel kalem kadrosu, bütçe-ödenek, iletişim cihazları, ulaşım araçları, korunma, resmî toplantı salonlarını ücretsiz kullanabilme; kendi adına açılacak vakıf, müze, büst, özel arşiv, kütüphane vb. hizmet alma haklarıyla, 13. Madde ise Kanun'un yürürlüğe girmesiyle ilgilidir.¹⁴

Ayrıca 2018 Mayıs'ında Adalet Bakanı Marat Beketayev öncülüğünde hazırlanan Güvenlik Konseyi ile ilgili yasa tasarısı; Parlamento'nun 16 Mayıs'ta Meclis, 31 Mayıs'ta ise Senato kanadında kabul edilip 5 Temmuz'da Nazarbayev tarafından onaylanmış ve 12 Temmuz'da *Egemen Kazakistan* gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Güvenlik Konseyi daha önceden yalnızca bir danışma organı iken Yasa ile birlikte geniş yetkilerle donatılarak Anayasal bir organa dönüştürülmüştür. Benzerleri gibi bu Kanun da Nazarbayev'in başkanlık görevini devretmeye hazırlandığı şeklinde yorumlanmıştı. Çünkü Kanun'un “Genel İlkeler” başlıklı 1. Kısım'ın 1. Madde'sinin 2. Fıkra'sı; Nazarbayev'e, Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Başkanı-Ulus Lideri unvanına dayanarak Güvenlik Konseyini ömür boyu yönetme yetkisini veriyordu.¹⁵ Nitekim istifası sonrası 10 Nisan 2019 ve 26 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen Güvenlik Konseyi oturumlarına Nazarbayev, Kurucu Cumhurbaşkanı-Ulus Lideri unvanları ile katılmıştır.¹⁶

¹⁴ http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitutional_laws/kazakistan-respublikasynyn-tungysh-prezidenti-elbasy-turaly, erişim 6 Temmuz, 2019.

¹⁵ <http://ult.kz/post/kauihsizdik-kenesi-turaly-zan-tolyk-matin>; <https://pdf.egemen.kz/pdfs/2018/07/12072018.pdf>, erişim 6 Temmuz, 2019.

¹⁶ http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/meetings_and_sittings/kazakistan-respublikasynyn-tungysh-prezidenti-elbasy-nursultan-nazarbaevtyn-toragalgyymen-kauihsizdik-kenesinin-otyrysy-otti-1, erişim 6 Temmuz, 2019.

Benzer sürecin Anayasa Konseyi için de yaşandığını görüyoruz. Anayasa'nın "Anayasa Konseyi"nin varlığı ve işleyişini düzenleyen 71. Madde'sinin 1. Fıkra'sı ile "Kazakistan Cumhuriyeti'nin Anayasa Konseyi Hakkındaki Kanun"un 2. Madde'si, Cumhuriyet'in eski başkanlarına ömür boyu Konsey üyeliği hakkını tanımıştır.

"Nazarbayev, başkanlığı devretmeye hazırlanıyor." yorumlarını gündeme getiren gelişmelerden biri de Nazarbayev'in, Anayasa'nın "cumhurbaşkanının görev süresinin hangi koşullarda sonlandırılacağı"ni belirleyen 42. Madde'sinin 3. Fıkra'sı ile ilgili olarak 4 Şubat 2019'da Anayasa Konseyi'ne resmî bir başvuruda bulunmak suretiyle açıklama talep etmesiydi. Söz konu başvurunun kamuoyunu fazlaca meşgul etmesi üzerine Nazarbayev:

Bu, ilk kez olan bir şey değil. Benzer başvurular daha önceden de yapılmıştı. Anayasa'nın kabulünden bugüne Anayasa Konseyi'ne toplamda 220 dilekçe verilmiş. Bunlardan 22'si Cumhurbaşkanı'na ait. Konsey'in Anayasal Kanun'a resmî açıklama getirme hakkı var. Kanun metinlerinde bazı boşlukların, kapalı ifadelerin olması doğaldır. Mesela Anayasa'da cumhurbaşkanının nasıl değiştirilebileceğinin yolları açıkça belirtilmemiş. Başkanın kendi iradesi ile istifa etmesi hususu ele alınmamış. Bu konuyla alakalı olarak toplumu telaşlandırmanın gereği yok. Anayasamızda ve "Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hakkındaki Anayasal Kanun"da seçimin nasıl yapılacağı, cumhurbaşkanının görev süresinin ne zaman sona ereceği açık biçimde yazılmış. Anayasa, cumhurbaşkanına seçimleri erkene alma yetkisini de tanımış ancak şu anda böyle bir durum yok. Bu nedenle herkes sükûnetini muhafaza edip gündelik işleriyle meşgul olsun.

açıklamasını yapmıştır.¹⁷ Ne var ki bu açıklamaya karşın, başkanlık seçimleri Nazarbayev'in görevinden ayrılması nedeniyle normal takviminden önce yapılmıştır.

Öte yandan Nazarbayev, devlet partisi olarak nitelendirilen *Nur-Otan* Partisi'nin genel başkanlığından ayrılmış değildir. 19 Ocak 1999 tarihinde kurulan ve 12 Şubat 1999'da onaylanan "Otan" Cumhuriyet Partisi, 4 Temmuz 2006 tarihinde gerçekleştirilen 9. Olağanüstü Kurultayı ile Dariga Nazarbayeva'nın başında olduğu Asar Partisi ile, 22 Aralık 2006 tarihinde gerçekleştirilen 10. Olağanüstü Kurultayı ile de *Azamattık* (Sivil) ve *Agrarlık* (Tarım) Partileri ile birleşti ve adı "Nur-Otan Halkçı Demokratik Parti" olarak değiştirildi. 18 Ekim 2013'teki 15. Olağanüstü Kurultayda partinin adı "Nur-Otan" olarak güncellendi, amblemi ve sloganı değiştirildi. Partinin resmî genel başkanı Nazarbayev olmakla birlikte Parti faaliyetlerini Genel Başkan Birinci Yardımcısı Baybek Bauvirjan Kıdırğaliu yürütmektedir.

Sonuç olarak Nazarbayev'in sahip olduğu unvan, yetki ve makamlar şunlardır:

¹⁷<https://almaty.tv/kz/news/politika/1608-nazarbaev-sdelal-zayavlenie-o-dosrochnykh-vyborakh-prezidenta>; http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/akorda_other_events/kazakistan-respublikasynyn-prezidenti-nursultan-nazarbaevty-n-konstituciya-lyk-keneske-otinish-bildiruine-katysty-malimdemesi, erişim 6 Temmuz, 2019.

1. Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu (İlk) Başkanı ve Ulus Lideri (El-bası-İl Başı)- ömür boyu
2. Kazakistan Cumhuriyeti Güvenlik Konseyi Başkanı- ömür boyu
3. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa Konseyi Üyesi- ömür boyu
4. Nur-Otan Partisi Genel Başkanı- ömür boyu
5. Kazakistan Halkı Asamblesi Başkanı- ömür boyu
6. Dünya Kazakları Kurultayı Başkanı- ömür boyu

Nazarbayev, 23 Nisan 2019 tarihinde toplanan “Nur-Otan Partisi 19. Olağanüstü Kurultayı”nda yaptığı konuşmada, Anayasa’nın kendisine yüklediği görev tanımları uyarınca Kazak yurdunu geliştirmek için çalışmaya devam edeceğini vurgulamış, yeni dönemdeki rolünü ve konumunu şöyle tanımlamıştır:

Benim, başkanı olmaya devam edeceğim Kazakistan Halkı Asamblesi bünyesinde ifa edeceğim iş çok. Toplumsal barış ve ulusal birliğimizi pekiştirme yolunda çabalarımızı sürdüreceğiz. Güvenlik Konseyine başkanlık edip uzun yıllara dayanan şahsi tecrübemle iç ve dış siyaseti yönlendirmeye devam ederek ülkemizin gelişiminin önündeki temel meseleleri çözmeyi hedefliyorum. Ben, önceden olduğu gibi bundan sonra da büyük Nur-Otan siyasi partisinin başkanı olmaya devam edeceğim.¹⁸

Kısacası Nazarbayev, taşıdığı Anayasal unvan ve yetkiler sayesinde sistem içindeki gücünü koruyacak, ülkenin ve devletin iç-dış temel stratejilerini belirlemeye devam edecektir.

3. Nazarbayev’i İstifaya Götüren Süreç

Başkanlık görevini devretmeye ve sonrasındaki sürece hazırlandığını gösteren mezkûr olgular söz konusu iken ve üstelik 5 Şubat’ta, başkanlık seçimlerinin zamanında yapılacağını bizzat kendisi söylemişken Nazarbayev, neden 2020 olağan başkanlık seçimlerini beklememiştir? Özellikle Kazakistan’ın en büyük bayramlarından biri olan Nevruz’a başkan olarak girmeyi niçin düşünmemiştir? Bu sorulara cevap bulmak adına yakın geçmişe gitmek gerek.

4 Şubat 2019 günü geceleyin Astana’da (Nur-Sultan) bir dairede çıkan yangında 5 kız çocuğu feci şekilde can verdi. Yangın çıktığı sırada çocuklar evde yalnızdı çünkü anne babaları geçim sıkıntısı nedeniyle geceleri de çalışmak zorundaydı. Cenaze törenine devlet yetkililerinin katılmaması, bazı kimselerin çocukların ölümünden anne babalarını sorumlu tutması vb. halkı kızdırdı. Olay; dar gelirlilerin düşük aylıkları, çalışma şartlarının elverişsizliği, ısınma ve içme suyu şebekesi problemleri, kiraların ve konut fiyatlarının yüksek olması, çok çocuklu ailelere yapılan sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmaması, kreş sayısının yetersizliği, sosyal politikaların etkisizliği gibi bir dizi ekonomik problemi gündeme getirdi. Son yıllarda

¹⁸ <https://nurotan.kz/news/news-detail/4621>, erişim 6 Temmuz, 2019.

yaşanan devalüasyonların da tetiklediği hayat pahalılığı, tepkilerin gittikçe büyümesine, yerel ve merkezî devlet birimlerinin hedef alınmasına yol açtı. Bir şeyler yapmak, iktidara yönelen tepkileri dindirmek gerekiyordu.

Nazarbayev, 21 Şubat 2019 tarihinde çok sert bir üslupla yaptığı “Kazakistan Halkına Sesleniş” konuşmasında şunları söyledi:

Benim, Hükümet'in önüne koyduğum “3. Yenilenme ve 100 Somut Adım-Ulusal Programı” acil yapısal reformları hayata geçirmeyi hedefliyordu. Beş kurumsal reformun eksiksiz uygulanarak Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin ülke ekonomisindeki payının radikal biçimde yükseltilmesi ve devletin ekonomideki rolünün azaltılması, bankacılık sisteminin temizlenmesi, mahkemelere ve kolluk güçlerine yönelik güvenin artırılması gerekiyordu. Kabul edilen yasalara ve çıkarılan Hükümet kararlarına rağmen birçok ekonomik hedef istikametinde olumlu değişiklikler gerçekleşmedi. Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (Millî Gelir), hammaddeye bağımlı olmaya devam etti. Hükümet ve Merkez Bankası, ülke ekonomisinin nitelikli türde gelişimini sağlayacak araçları ve yolları tam olarak bulup işleme koyamadı. Devlet planlamaları, yerine getirilmeye çalışılmakla birlikte somut neticeler vermedi. Yeterli sayıda kârlı-verimli iş yerleri açılmıyor. Bu, özellikle köylerle ilgili bir olumsuzluk. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin geliştirilmesini, bakanlar ve valiler asli görevleri olarak benimseyemedi. Ben, “halkın gelir ve refah düzeyini artırma” her bir Hükümet üyesinin ve valinin temel sorumluluğu olmalıdır diye birkaç kez söyledim. İki yıl önce biz Anayasal reformlar yaptık. Bu bağlamda Hükümet ve valiler, sosyoekonomik sorunları doğrudan ele alıp çözmeye hususunda tam yetki ve sorumluluk sahibi oldu. Endüstriyel, sosyal, altyapısal-ulaşım sal gelişim; sağlık ve eğitim alanlarında ilerlemeye dönük tüm devlet planlamaları yapıldı. Gerekli ödenekler tahsis edildi. Ancak sistemli çalışmalar yürütülemedi. Halkın gelir seviyesi yükselmedi. Aile bütçelerinde gıda harcamalarının payı gittikçe arttı. İcracı organların başarısızlığı yüzünden dar gelirli ailelerin bazıları devletin sağladığı sosyal yardımlardan yararlanamadı. Ayrıca Hükümet üyeleri, bakanlar ve valiler halkla ilişki kuramadı; toplumun sorunlarına kulak verip yapılan işleri ve uygulanan politikaları halka anlatmada zayıf kaldılar. Bu sebeple ben, ülkenin başı ve Anayasa'nın garantörü olarak halkın çıkarlarını gözetmek suretiyle şu kararı aldım: Hükümet'in istifası bir zorunluluktur, diye düşünüyorum. Yeni Hükümet; halkın refah seviyesini yükseltmeyi, ekonomide gerekli atılımları yapmayı, stratejik sorumlulukları yerine getirmeyi hedefleyen somut adımlar atmaktadır. Ben, Nur-Otan (Nur-Vatan) Partisi'nin yakında gerçekleşecek kurultayında sosyal yardımları artırmaya ve vatandaşların günlük yaşam standartlarını yükseltmeye dönük bir dizi çözüm önerisinde bulunacağım. Bu amaçla bütçeden ve Ulusal Fon'dan çok ciddi bir ödenek tahsis edilecektir. Bu ödenek, şu sorunları çözmeye yönelik olacaktır: 1. Dar gelirli ailelere yapılan sosyal yardımların miktarını artırma 2. Sosyoekonomik bakımdan dar gelirli halk kesimlerinin konut-barınma durumlarını iyileştirme 3. Eyaletlerin geliştirilmesi siyasetini kökünden değiştirme... Hükümet ve her düzeydeki valilerin işi, bu talimatları yerine getirmeye çalışmak olacaktır. Hükümet ve eyaletlerin elindeki ödenek,

*belirlenen amaçlara uygun olarak harcanmıyor. Bu ihmal ve suistimallere yönelik gerekli teftişler yapılacaktır. Bu hususlar, Nur-Otan Partisi'nin kurultayında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.*¹⁹

Açıkça görüldüğü üzere Nazarbayev, ekonomi alanındaki kötü gidişatın sorumlusu olarak Sağintayev Hükûmeti'ni işaret etmiştir.

Bu, alışılmadık bir durumdu ve Başkan Nazarbayev ilk defa bir hükûmetin toptan istifasını talep ediyordu. Konuşmanın hemen akabinde Başbakan Bakıtjan Sağintayev ve hükûmeti istifa etti. 25 Şubat 2019 tarihinde ise Askar Mamin başbakanlığında yeni hükûmet kuruldu. Yeni Başbakan Askar Mamin'in önceki hükûmette başbakan yardımcısı olması ilginçtir. Kazakistan Cumhuriyeti, başkanlık sistemi ile yönetildiğinden²⁰ hükûmet değişikliğinin çok önemli olmadığı düşünülebilir. Ancak 2016 sonunda gündeme gelen ve 10 Mart 2017'de Nazarbayev'in onayı ile yürürlüğe giren Anayasa değişikliği ile devlet başkanının kırka yakın yetkisi hükûmete devredilmişti. Bu Anayasa değişikliği ve yetki devri, Kazakistan'ın "Parlamente Sistem'e" geçiş sürecine girdiği yorumlarını beraberinde getirmişti. Bu nedenle hükûmet değişikliği önem taşımaktaydı.

Nazarbayev'in başkanlık görevini bırakma nedenleri arasında ilerlemiş yaşını (79) ve sağlık sorunlarını ileri sürenler de olmuştur. Bu kimselere göre Kazakistan, jeostratejik konumu ve geniş yüzölçümü ile daha genç ve enerjik bir başkan performansına ihtiyaç duymaktadır. İstifa sonrasındaki süreçte Nazarbayev'in ortaya koyduğu dinamizm ve çalışkanlık, bu yorumların pek de isabetli olmadığını göstermiştir.

Belli bir yaşın üzerindeki bürokratik ekibin, her şeyin dijitalleştiği bir dünyada yaşanan gelişmeleri gereğince takip edememesi doğaldır. Bu gelişmeleri yakından izleyip Kazakistan'ı dijital çağa hazırlayabilecek genç kadroların yönetime getirilmesi elbette bir zorunluluktur. Bilindiği üzere Nazarbayev'in 1993 yılında başlattığı millî Bolaşak (Gelecek) programı meyvelerini vermeye başlamış, yurt dışındaki itibarlı üniversitelerde lisans ve lisansüstü öğrenimini tamamlayan gençler ülkeye dönüp kamusal alanda ya da özel sektörde hizmet etmeye başlamışlardır. Buna örnek olarak hâlihazırdaki *Millî Ekonomi Bakanı Ruslan Erbolatuli Dalenov* zikredilebilir. Dalenov'un, Marmara Üniversitesi Ekonomi Bölümü 1999 mezunu, genç bir bakan olması ülkemiz için gurur vericidir.

Sıralanan sebeplerin tümü, Nazarbayev'in beklenenden daha erken bir zamanda görevini bırakmasında etkili olmuş olabilir. Ancak Astana'daki yangın faciası sonrası ortaya çıkan toplumsal muhalefetin daha belirleyici rol oynadığı düşünülebilir.

¹⁹ http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/akorda_other_events/memleket-basshysynyn-malimdemesi, erişim 7 Temmuz, 2019.

²⁰ Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, "Genel İlkeler" başlıklı I. Kısmı, 2. Maddesi, ilk fıkrası.

Görüldüğü üzere mesele, kimi sözde Kazakistan uzmanlarının Türk televizyonlarına anlattığı gibi “iktidarın yumuşak bir geçişle başka bir isme devredilmesi”nden ibaret değildir. Bu sözde uzmanlar; Kazakistan’la alakalı her soruyu, ilgisi olsun olmasın, “Nazarbayev’in ne kadar bilge bir devlet adamı olduğu” ezberini yineleyerek cevaplamaktadır. Hatırlatmak gerekir ki Sayın Nazarbayev’in; bu sözde Kazakistan uzmanlarının hiçbir analize dayanmayan, muhtevassız, içi boş övgülerine ihtiyacı yoktur. Bu kişiler yüzünden Türk kamuoyu Kazakistan’daki gelişmeleri anlayamamış, Nazarbayev’in istifasını şaşkınlıkla karşılamıştır.

4. Nazarbayev’in, Başkanlığı Tokayev’e Devretmesi Sürpriz Sayılabilir mi?

19 Haziran 2018 Salı günü Kazakistan Parlamentosu Senato Başkanı Kasımjomart Tokayev, BBC kanalının *HardTalk* programına bir röportaj vermiştir. 20 Haziran’da BBC *World News* ve BBC *News Channel*’da yayınlanan bu röportajda Kazakistan’ın siyasi geleceği ile ilgili bir soruyu Tokayev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in 2020 yılına kadar seçilmiş başkan olduğunu ve gelecek seçimde aday olup olmayacağına kendisinin karar vereceği, şeklinde cevapladı. Ünlü sunucu Stephen Sackur, Nazarbayev’in yaşına gönderme yapınca Tokayev, Malezya Başbakanı Mahathir Muhammed’in 92 yaşında yeniden başbakan seçildiğini hatırlattı ve şöyle devam etti: *“Doğrusu ben, 2020 yılında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimine Başkan Nursultan Nazarbayev’in katılacağına inanmıyorum. O, bilge ve ileri görüşlü birisi. Elbette bu, Cumhurbaşkanı’nın bileceği bir husustur. Bana göre 2020 yılındaki başkanlık seçimine başka adaylar katılacaktır.”* Sackur’un *“Kazakistan yönetimindeki ikinci isimsiniz, tecrübeli bir siyasetçisiniz. Siz seçime katılacak mısınız?”* sorusunu ise *“Öyle bir şey söyleyemem. Bu husus, birçok duruma bağlıdır. Fakat şunu belirtmek isterim ki Nazarbayev, başkanlıktan ayrılrsa dahi iç ve dış politika üzerindeki etkisini sürdürmek isteyecektir. Önümüzde henüz vakit var. En önemli mesele, istikrar.”* diye cevapladı. Siyasi kulislere bu cevap; Nazarbayev, toplumu ve dış politika ortaklarını (Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Birliği, Şanhay İşbirliği Örgütü vb.) yakın gelecekte gerçekleşecek bir yönetim değişikliğine hazırlıyor, şeklinde yorumlandı.

Tokayev, Kazakistan Senatosu kulisinde bu röportajla ilgili olarak kendisine yöneltilen sorulara her ne kadar *“Soru bana ait değildi ve cevabım cimblelanarak aktarıldı. Öte yandan Batı medyasının bu tür sorularına cevap vermek Kazakistan’ın demokratik imajını pekiştirmek bakımından bir zorunluluktur.”* şeklinde cevap verse de röportajdaki ifadeleriyle müstakbel cumhurbaşkanının kendisi olacağını dolaylı olarak ilan etmiş oluyordu. Tokayev, Nazarbayev’in bilgisi ve onayı olmadan böylesine önemli bir tahmini ve yorumu, bir yabancı TV kanalıyla paylaşmayacağına göre bu hususta Nazarbayev ile Tokayev arasında önceden

bir mutabakata varılmış demektir. Nitekim Tokayev, başkan seçildikten sonra 15 Haziran 2019'da konuk olduğu Euronews'ün *Küresel Tartışmalar* programında, Nazarbayev'in üç buçuk yıl önce kendisine, "*Benden sonraki cumhurbaşkanı sen olacaksın.*" dediğini, dolayısıyla kendisinin cumhurbaşkanı olacağını bildiğini, Nazarbayev'in başkanlığını devretmek için sadece uygun zamanı beklediğini açıklamıştır. Aynı programda Tokayev'in kullandığı, "Devlet yönetiminde iki başlılık olmayacak." ifadesi de Kazakistan siyasetinde yeni döneme ilişkin önemli bir ipucudur.²¹

Kasımjomart Tokayev'in daha önce üstlendiği görevler, oligarklar ve çıkar grupları arasındaki rekabet ortamından hep uzak durması, genellikle ülkenin dış politika konularıyla ilgili olması; saygınlığını korumuş, adının yıpranmasını engellemiştir. Fakat kanaatimizce başkanlığa getirilmesinin asıl nedeni bu değildir. Tokayev'in, Kazakistan'ın ikinci cumhurbaşkanı olacağını henüz 2000'li yılların başında öngörmüş birisi olarak vurgulamak isteriz ki, dünya haritasında Kazakistan'ın bulunduğu yere bakmak şu tespiti yapmak için yeterlidir: Jeopolitik konumu dolayısıyla Rusya ve Çin'le güçlü ilişkileri olmayan bir ismin Kazakistan yönetiminde öne çıkması mümkün değildir. Tokayev, sahip olduğu birikimle bundan fazlasına sahiptir. 1975'te Moskova-Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsünü bitirmiş, stajını SSCB'nin Çin Büyükelçiliğinde yapmıştır. 1983, 1984 yıllarında Pekin Dil Bilimi Enstitüsünde Çince öğrenmiştir. (Çince ve İngilizceyi akıcı düzeyde konuşabilmektedir.) 1984-85 yıllarında SSCB Dışişleri Bakanlığında göreve başlamış, bir müddet sonra staj yaptığı Çin Büyükelçiliğine memur atanmıştır. Tokayev; ikinci, birinci sekreter ve müşavir olarak 1991 yılına kadar burada çalışır. Bu arada 1992'de *Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Diploması Akademisini* bitirir. Sonrasında bağımsız Kazakistan'da dışişleri bakanlığı, başbakanlık, Senato başkanlığı da dâhil olmak üzere en yüksek makamlarda görev yapar. 2011 yılı Mart ayında BM Genel Sekreter Yardımcısı, BM Cenevre Ofisi Direktörü, ayrıca Silahsızlanma Konferansı'nda BM Genel Sekreteri'nin özel temsilcisi görevlerini yürütür. Aynı Konferans'ın genel sekreterliğini, BDT ve ŞİÖ Dışişleri Bakanları Konseyi Başkanı görevlerini de başarıyla ifa eder. Görüldüğü üzere Nazarbayev'in dış politika çizgisini sürdürebilecek, hem Rusya ve Çin'in hem de Batı'nın desteğini alabilecek en uygun isimdir.

Son görevi Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanlığı olduğundan Anayasa uyarınca başkanlık görevi kendisine tevdi edilmiştir.

²¹ <https://tr.euronews.com/2019/06/15/kazakistan-lideri-tokayev-den-nazarbayev-mesaj-devlet-yonetiminde-iki-baslilik-olmayacak>, erişim 7 Temmuz, 2019.

Nazarbayev, “Nur Otan” Partisi’nin 23 Nisan 2019 tarihinde gerçekleşen Olağanüstü 19. Kurultayında, 9 Haziran’da yapılacak erken başkanlık seçimi için Parti’nin adayı olarak Tokayev’i önermiş ve bu öneri, delegelerin oy birliği ile kabul edilmiştir. Tokayev, teşekkür konuşmasında, Kazakistan’ın çok daha hızlı gelişmesi amacıyla Kurucu Cumhurbaşkanı-Ulus Lideri’nin stratejik çizgisini sürdürmeyi asli vazifesi bileceğini belirtmiştir.

5. 9 Haziran 2019 tarihli Erken Cumhurbaşkanı Seçimi

Kazakistan Anayasası’nın “cumhurbaşkanının seçimi, görev, yetki ve sorumlulukları”nı düzenleyen 41. Madde, 3. Fıkra’sına göre olağan başkan seçimi aralık ayının ilk pazar günü yapılır. 3. Fıkra’nın 1. Bent’inde ise “*Erken seçime Cumhurbaşkanı’nın kararı ile gidilebilir; seçim, Anayasal Kanun’da belirtilen düzene göre yapılır.*” hükmü yer alır.²² Böyle olmakla birlikte 2011 ve 2015’teki seçimler de erken seçim olarak nisan ayında yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçiminin 9 Haziran 2019 tarihinde gerçekleştirileceğini yeni Başkan Tokayev, 9 Nisan 2019 günü açıklamıştır. Yani yine bir erken seçim söz konusudur. Nazarbayev’in hemen her seçim öncesinde muhalefeti hazırlıksız yakalamak amacıyla erken seçim stratejisini uyguladığı rahatlıkla söylenebilir.

Başkanlık seçimine katılım % 77,5 oranında gerçekleşmiştir. 11 milyon 960 bin 364 kayıtlı seçmenin 9 milyon 274 bin 110’u oy kullanmıştır. 2015 seçimi ile karşılaştırıldığında katılım düşüktür. 2015 Başkanlık Seçimi’nde oy kullanan seçmen sayısı 9 milyon 090 bin 920 olup katılım oranı % 95,21’dir.

Seçime katılmaya hak kazanan adaylar ve aldıkları oy oranları şöyledir:

1. Jambıl Auvjenulı Ahmetbekov: Kazakistan Komünist Halk Partisi adayı- 167.649 oy, %1,82
2. Daniya Medikızı Espayeva: “Ak-Jol” Demokratik Partisi adayı (Kazakistan Parlamentosu Meclis Milletvekili)- 465.714 oy, % 5,05 (Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığına aday ilk kadın olarak tarihe geçmiştir.)
3. Emirjan Sağıdrahmanulı Kosanov: “Ult Tağdırı (Ulusun Kaderi)- Birleşik Millî-Vatanseverlik Hareketi adayı- 1.495.401 oy, % 16,23
4. Töleuvtay Satayulı Rakımbekov: “Auvıl (Köy)” Demokratik Vatansever Halk Partisi adayı- 280.451 oy, % 3,04
5. Amangeldi Satıbaldıulı Taspihov: Kazakistan Cumhuriyeti Sendikalar Federasyonu adayı- 182.898 oy, % 1,98

²² http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution, erişim 8 Temmuz, 2019.

6. Kasımjomart Kemelulı Tokayev: “Nur-Otan” (Nur-Vatan) Partisi adayı- 6.539.715 oy, % 70,96
7. Sadi Bek Tügel: “Ulı Dala Kırandı” (Ulu Bozkır Avcı Kuşları/Kartalları) Toplumsal, Sosyal, Medeni Hareketi adayı- 84.582 oy, % 0,92

Eyaletler özelinde ilk iki adayın aldığı oy ve oy oranları şu şekildedir:²³

EYALET / Şehir	Tokayev’in Oy Sayısı	Tokayev’in Oy Oranı	Kosanov’un Oy Sayısı	Kosanov’un Oy Oranı
Akmola	314.859	% 73,16	45.802	% 10,64
Aktöbe	340.979	% 70,62	69.472	% 14,39
Almatı	967.042	% 77,4	207.431	% 16,6
Atrau	199.718	% 69,24	65.436	% 22,69
Batı Kazakistan	223.937	% 73,69	63.355	% 20,85
Jambıl	401.133	% 69,73	96.415	% 16,76
Karağandı	501.947	% 70,12	125.203	% 17,49
Kostanay	357.633	% 73,17	51.951	% 10,63
Kızılorda	299.192	% 75,32	68.804	% 17,32
Mañıstau	147.495	% 55,52	86.958	% 32,73
Pavlodar	327.277	% 73,39	63.895	% 14,33
Kuzey Kazakistan	232.284	% 72,75	32.754	% 10,26
Türkistan	720.855	% 72,21	178.498	% 17,88
Doğu Kazakistan	580.457	% 70,89	126.339	% 15,43
<i>Nur-Sultan Şehri</i>	275.346	% 59,19	91.038	% 19,57
<i>Almatı Şehri</i>	392.167	% 66,73	50.366	% 8,57
<i>Çimkent Şehri</i>	257.394	% 67,11	71.684	% 18,69

Seçimleri ezici bir üstünlükle kazanan Kasımjomart Tokayev, 10 Haziran’da yerli ve yabancı basın mensuplarına yönelik basın toplantısında, seçim sürecini 1000’den fazla uluslararası misyon temsilcisinin ayrıca 40’dan fazla ülkeden 350’ye yakın gazetecinin takip ettiğini ifade etmiş, seçimlerin açık ve adil bir şekilde gerçekleştiğini vurgulamıştır.

Tokayev’in başkan olarak ilk icraatı, başkent ilan edilmesinde ve son teknolojik imkânlarla çağdaş bir şehir olarak inşa edilmesinde Nazarbayev’in çok büyük rol oynadığı Astana şehrinin adının “Nur Sultan” olarak değiştirilmesi olmuştur.

Nazarbayev’in görevini bırakması sırasında yaşanan diplomatik görüşme trafiğinin neredeyse aynısı Tokayev’in başkan seçilmesi sonrasında da yaşanmıştır. Kazakistan’ın dış politika önceliklerini gösteren bu durumu doğal karşıladığımızı daha önce belirtmiştik.

Tokayev’in Özbekistan ile çok yakın ilişkiler kurduğunu, ikinci resmî ziyaretini bu ülkeye yaptığını kaydetmek gerekir. İki ülke arasındaki sınır problemleri dikkate alındığında bu sıcak ilişkinin Türk dünyasının geleceği bakımından son derece önemli olduğu açıktır.

²³ <https://www.election.gov.kz/kaz/news/slider/index.php?ID=5291>, erişim 8 Temmuz, 2019.

Muhalefetin adayı olarak seçimlere katılan Emirjan Kosanov, seçim sonuçları henüz resmen ilan edilmemişken seçimden zaferle çıkan yeni Başkan Tokayev'i tebrik edince büyük bir hakaret ve linç kampanyasına maruz kalmış, muhalif çevrelerce "satılmış, hain, ajan" olmakla suçlanmıştır.

6. Seçim Sürecinde ve Sonrasında Muhalefetin Tavrı

6 Haziran 2019'da başkent Nur-Sultan'da bir grup muhalif tarafından organize edilen sözde "Halk Kurultayı" seçimleri boykot kararı aldı. Muhalif halk ozanı Rinat Zayıtov, Kazak astronot Toktar Ebubekirov, maktul muhalif siyasetçi Altınbek Sarsenbayulı'nın ağabeyi Rısbek Sarsenbay gibi ünlü simaların katıldığı Kurultay'da başkanlık seçimine katılıp katılmama yönünde farklı görüşler ortaya atılsa da sonuçta seçimleri boykot ve muhalefette konumlanacak "Halk Demokrasi Partisi" adında bir parti kurulması kararları alındı. Kurultay, parlamenter sisteme geçiş, siyasi mahkûmların serbest bırakılması, Çin ile ilişkilerin sınırlandırılması, seçim kanununda değişikliğe gidilmesi gibi taleplerini de kamuoyuyla paylaştı.²⁴ Muhalif grupların sürekli Kazakistan'ın Çin'le ilişkilerini hedef alması ilginçtir.

Kazakistan muhalefetinin önemli figürlerinden *Tüm-Ulusal Sosyal Demokrat Parti*'nin Genel Başkanı Jarmahan Tuyakbay'ın seçimde aday olup olmayacağı merak edilen konulardan biriydi. Muhalefet saflarına katılmadan önce Başsavcı, Meclis Başkanı, Otan Partisi Genel Başkanı gibi üst düzey görevler ifa etmiş olan Tuyakbay; 2004 yılının Eylül ayında yapılan parlamento seçimlerinden birkaç gün sonra muhalefete katılmıştı. 4 Aralık 2005'te yapılan başkanlık seçimlerine *Hakiki Ak Jol Partisi*, *Kazakistan'ın Demokratik Tercihi* hareketi ve *Komünist Parti*'den oluşan "Adil Kazakistan İçin" adlı muhalefet bloğunun ortak adayı olarak girmiş ancak elde ettiği % 6,6 oy oranı ile beklentilerin altında kalmıştı. Parlamento seçimlerinde yaşandığı ileri sürülen usulsüzlüklere karşı sessiz kalması, başkanlık seçimleri sırasında sergilediği zayıf liderlik performansı, muhalif siyasetçiler Zamanbek Nurkadilov ile Altınbek Sarsenbayulı'nın öldürülmeleri karşısındaki tepkisizliği ve Tüm-Ulusal Sosyal Demokrat Parti'nin kuruluşu (2007 Ocak) arifesinde Nazarbayev'le yaptığı görüşme, muhalif çevrelerde hoş karşılanmadı. Bu tür nedenlerle muhalif kesimlerin güvenini kaybetmeye başlayan Tuyakbay'la ilgili daha sonra, iktidarla muvazaalı olarak muhalefete geçtiği iddiaları da ortaya atılmıştır. Kendisi, bu iddiaların arkasında iktidarın olduğunu söylese de aradan geçen yaklaşık 14 yıla ve hâlen ülkedeki tek yasal muhalif parti olan Tüm-Ulusal Sosyal Demokrat Parti'nin yakın zaman öncesine kadar genel başkanı olmasına karşın bu yöndeki şüpheleri tam anlamıyla giderebilmiş değildir. Nitekim partisinin Almatı'da gerçekleştirilen

²⁴ https://www.azattyq.org/a/kazakhstan_nur-sultan-meeting/29976163.html, erişim 10 Temmuz, 2019.

14. Kurultayında başkanlıktan ayrılmış, yerine Ermurat Bapi seçilmiştir. Aynı kurultayda 9 Haziran 2019'da yapılacak seçimlere katılmama ve seçimleri boykot etme kararı da alınmıştır.²⁵ Bu arada partinin ismi, “*Akikat*” *Tüm-Ulusal Sosyal Demokrat Parti* olarak değiştirilmiş ancak bu isim, Adalet Bakanlığınca onaylanmadığından resmîlik kazanmamıştır.

2000’li yılların başında kurulan ve yasaklanana kadar Kazakistan muhalefetinin en güçlü partisi olan *Kazakistan’ın Demokratik Seçimi* liderlerinden Galımjan Jakınayov, 2011 yılından beri ABD’de yaşamaktadır ve siyasetin tamamen dışındadır. Bu hareketin diğer lideri Muhtar Ablyazov ise 28 Mart 2002’de yolsuzluk, zimmetine para geçirme gibi suçlamalarla gözaltına alınıp aynı yıl 6 yıl hapis cezasına çarptırılmış, 13 Mayıs 2003’te serbest bırakılmıştı. 2009’da, sahibi olduğu Turan Alem Bank’a birtakım suçlamalarla devletin el koyması üzerine Kazakistan’ı terk edip İngiltere’den siyasi sığınma almıştı. Hâlen Batılı ülkeler tarafından güçlü şekilde desteklenen Ablyazov, 2017 Nisan’ında “Kazakistan’ın Demokratik Seçimi” hareketinin yeniden faaliyete geçtiğini ilan etti. 8 Haziran 2017’de Azattık Radyosu kanalına verdiği röportajda Kazakistan’a dönmeyi planladığını ve şartlar uygun geliştigi takdirde Başbakan olmayı hedeflediğini açıkladı. Ablyazov, kişisel Youtube kanalı aracılığıyla yayınladığı videolarla başkanlık seçimi ve sonrasında sosyal medya üzerinden örgütlenerek protesto gösterileri düzenleyen muhalif grupları yönlendirmeye çalışmaktadır. “6 Temmuz Nur-Sultan Günü” dolayısıyla yaptığı çağrıda, mevcut yönetiminden memnun olmayan herkesi sokağa davet edecek kadar ileri gitmiştir. Sahip olduğu finans imkânları ve kuvvetli AB desteği nedeniyle hâlen güçlü bir muhalif figürdür.

Bir müddet “Kazakistan’ın Demokratik Seçimi” hareketi içinde yer alan daha sonra Ak Jol Partisi’nin eşbaşkanlığını ve bölünme sonrası *Nağız Ak Jol* (Hakiki Ak Yol) Partisi’nin kuruculuğunu yapan Bolat Abilov ve Oraz Jandosov son yıllarda politikanın dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Eşbaşkanlardan Alihan Baymenov ise yaşanan bölünme akabinde Ak Jol Partisi’ni daha ılımlı bir çizgiye çekmiştir. Bu parti, 2011 Kurultayından sonra Azat Peruşev liderliğinde yönetim yanlısı bir partiye dönüşmüştür. Baymenov ise 2011’den bu yana üst düzey bürokraside görev yapmaktadır.

Eski başbakanlardan ve hâlen siyasi sığınmacı olarak Avrupa’da yaşayan Akejan Kajıgeldin, yurt dışında bulunan muhalif grupları bir araya getirmek amacıyla 2019 Mayıs’ı sonunda Paris’te yeni bir toplantı düzenlemiştir. Yaklaşık 50 muhalifin katıldığı bu toplantıya “Akikat” Tüm-Ulusal Sosyal Demokrat Parti’nin yeni genel başkanı Ermurat Bapi, Respublika Hareketi

²⁵ <http://www.osdp.info/%c2%abne-byt-kuklami-v-massovke%c2%bb-press-reliz-osdp/>, erişim 10 Temmuz, 2019.

liderlerinden Bella Orınbetova gibi simaların iştiraki ilgi çekicidir. Bu toplantıda konuşulan konuları bir video ile kamuoyuna duyuran Ermurat Bapi'nin:

Bu toplantının Muhtar Ablyazov ile hiçbir bağı yoktur. Ablyazov'un tek amacı; mitingler, gösteriler, eylemler aracılığıyla ülkede karışıklık çıkarmaktır. Bizim amacımız ise yasal zeminde örgütlenerek önümüzdeki güz veya kış aylarında yapılacak parlamento seçimlerine katılmak, her tür düşüncüyü parlamentoda temsil edilir hâle gelmektir.

şeklindeki sözleri de birçok bakımdan önemlidir.

Başkanlık seçimleri öncesinde sosyal medyada örgütlenerek bağımsız gözlemcilik yapan kimi aktivist gençler *Respublika*, *Oyan Kazakistan* gibi sivil toplum hareketlerini örgütlediler. Bu gruplar, 19 Haziran 2019'da güç birliği kararı aldılar. Amaçlarını, “*siyasi reformların hayata geçirilmesini ve sivil toplumun demokratik gelişimini, sivil toplum kuruluşlarının yönetime katılımını sağlamak; insan hakları ile özgürlüklerini uluslararası standartlara yükseltmek, açık ve adil bir toplumun inşası*” olarak duyuran bu hareket, yönetime sunacakları talepleri belirlemek ve Cumhurbaşkanlığı bünyesinde kurulacak *Ulusal-Toplumsal Güven Konseyi* (Uttık Koğamdık Senim Keñesi) ile ilgili tavırlarını tespit edebilmek amacıyla toplanmışlar²⁶ ve bu sürecin dışında kalmayı kararlaştırmışlardır.²⁷ Sosyal medya platformlarında örgütlenen bu marjinal gençlik gruplarının arkasında Akejan Kajıgeldin'in bulunduğu kanaatindeyiz. Özellikle “*Respublika*” hareketi, adını, Kajıgeldin'in eski yasaklı partisi “*Respublika Partisi*”nden almış görünüyor. Yukarıdaki paragrafta, Kajıgeldin'in Paris'te organize ettiği toplantıya “*Respublika*” hareketi” liderlerinden Bella Orınbetova'nın da katıldığını belirtmiştik.

Son yıllarda Kazakistan'ın Çin ile ilişkilerini hedef alan ve liderliğini Çin-Şinjan kökenli bir Kazak'ın yaptığı *Atajurt Eriktileri* (Atayurt Gönüllüleri- Lideri Serikjan Bileş) ile *Jer Tağdırı* (Yer-Ülke Kaderi, Lideri *Kayırlı Omar*) adlı gruplar da dikkat çekmektedir. Tarım ve Hayvancılık Bakanı Saparhan Omarov, 5 Temmuz 2019'da Nur-Sultan'da düzenlediği basın toplantısında, “*Kazakistan'da yabancılara toprak satışı ve kiralanması söz konusu değildir.*”²⁸ şeklinde açıklama yapmasına rağmen bu konu birtakım çevrelerde gündemde tutulmaya çalışılmaktadır.

Özetle belirtmek gerekirse başkanlık seçimlerinde şansının olmadığını gören muhalefet, parlamento seçimlerini yakın hedef olarak belirlemiştir. Muhalif liderlerin açıklamalarından

²⁶ <https://zhasalash.kz/article/2429-qoghamdyq-qozghalystar-birikpek>, <https://arasha.kz/11253/>, erişim 10 Temmuz, 2019.

²⁷ <https://qazaqtimes.com/article/66091>, erişim 10 Temmuz, 2019.

²⁸ https://www.inform.kz/kz/sheteldikterge-zher-satylmaydy-ashm_a3545198

anlaşıldığına göre önümüzdeki dönem; yeni siyasi oluşumlara, parti birleşmelerine sahne olacaktır.

7. Seçimler Sonrası Düzenlenen Protestolar

Seçimlerde usulsüzlükler yaşandığını iddia eden gruplar, 9 Haziran'da, seçimin yapıldığı gününden başlayarak sokaklarda kanunsuz gösteriler yaptılar. 18 Haziran'da gazetecilerin sorularını cevaplayan İçişleri Bakanı Erlan Turğımbayev, seçimleri protesto amacıyla ülke genelinde düzenlenen gösterilerde 4 bine yakın kişinin gözaltına alındığını, bunlardan 3 bininin gerekli uyarılar yapıldıktan sonra 3 saat içinde serbest bırakıldığını, 677 kişinin mahkeme kararı ile tutuklandığını, 305 kişiye ise para cezası verildiğini bildirdi. BM İnsan Hakları Komitesi, 12 Haziran'da yayınladığı bildiri ile bu tutuklamaların Kazakistan'ın imzaladığı uluslararası antlaşmalara aykırı olduğunu savunarak tutuklananların salıverilmesini talep etti. *AGİT Parlamenter Asamblesi Seçim Gözlem Delegasyonu Başkanı Margarita Kiner Nellen* ilk gün yaptığı sözlü açıklamada, seçimlerin genel anlamda uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleştirildiğini ancak barışçıl gösterilere polisin müdahalesini ve tutuklamaları tasvip etmediklerini ifade etse de sonradan başında bulunduğu delegasyonun kaleme aldığı rapor tam tersi görüşteydi. Hatta bu maksatlı rapora Tokayev, “*Sizin bu raporları nerede ve kimlerin çıkarları doğrultusunda yazdığınızı biz iyi biliyoruz.*” diyerek tepki göstermiştir. Bu arada Çin Halk Cumhuriyeti adına seçimleri izleyen delegasyon, seçimlerin uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleştirildiğini beyan etmiştir.²⁹

Sosyal medya platformlarında örgütlenen ve genellikle gençlerden oluşan muhalif gruplar ülkede yaşanan sıradan olayları dahi istismar ederek gösteriler düzenlemekte, ülkedeki istikrar ve huzur ortamını bozmaya çalışmaktadır. Özellikle 23 Haziran'da Türkistan Eyaletine bağlı Arıs şehrindeki bir askerî mühimmat deposunda meydana gelen patlamalar, bu gruplara tam da aradıkları fırsatı sunmuştur. Devlet, her türlü imkânı seferber etmesine, ülke genelinde yardım kampanyaları düzenlenmesine rağmen sokaklara dökülen, yolları kapatan, “Nur-Otan” Partisi'nin Çimkent il binasını tahrip eden gruplar; Kazak devletinin ve müesses nizamının itibarını sarsmayı, otoritesini zayıflatmayı amaçlayan gösteriler düzenlemiştir. Bu gösterilerde devlet yöneticilerine yöneltilen akıl ve mantık dışı, maksatlı suçlamaların kaynağı özellikle Avrupa ülkelerinde kaçak durumda yaşayan bazı seviyesiz ve saygısız muhaliflerdir.

Üçüncü dalga gösteriler ise “Nur-Sultan Günü” etkinliklerinin düzenlendiği 6 Temmuz'da başlamıştır. Bu gösterilerde gençlerin ellerinde taşıdıkları döviz ve pankartların üzerinde

²⁹ <https://sputniknews.kz/politics/20190610/10485960/Qazaqstandagy-saylau-adil-otti-Qytay-baqylaushylary.html>

Sayın Nazarbayev ve ailesiyle ilgili, siyasi eleştiri ve etik sınırlarını aşan, saygısızca ifadelerin kullanılması çok üzücüdür. Türkçeye, “Ülkeyi Nazarbayev ailesinden arındırma” şeklinde çevrilebilecek sloganlar, gösterilerin arkasında hangi odakların bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle Aktau Valiliği önünde toplanan kalabalığın Soros vakıflarının yöntemlerini uygulayarak eylem yapmaya çalışmaları dikkatlerden kaçmamıştır.

Seçim gününden itibaren düzenlenen protestolarda boy gösteren halk ozanı-atışmacı (aytıske) Rinat Zayıtov, konuşmaları ile yakın zamanda Ukrayna’da başkanlığa seçilen Zelinskiy profilini çağrıştırmaktadır. Bilindiği üzere komedyen Zelinskiy çekilen bir filmle halk kahramanı yapılmış ve ardından tıpkı filmde olduğu gibi başkan seçilmiştir. Rinat Zayıtov’un bir protesto sırasında etrafındaki kalabalığa yönelik konuşması bunun kanıtı gibidir:

Biz Çin’e de, Nur-Otan’a da bu ülkeyi vermeyeceğiz; bu topraklar bize atalarımızdan emanet, bizim toprağımız. Burası, yarın çocuklarımızın büyüyeceği yer. Bu sebeple ben başkaları gibi yurt dışına kaçıp sizi tek başınıza bırakmam. Ben sizden biriyim, sizden hiçbir farkım yok. Yarından itibaren parti kurma meselesini gündemime alacağım. Yarından itibaren bütün kanunları ezberleyip ne yapmak, nasıl hareket etmek gerektiğini sizlere göstermeye çabalayacağım. Bu yolda hiçbir şeyden korkmadan mücadele edeceğim. Sizin duygu ve düşüncelerinizi yönetim makamına taşıyacağım.³⁰

Yurt dışındaki marjinal Kazak gruplarının yaptığı gösteriler de Kazakistan’daki örnekleriyle paralellik göstermektedir. Seçimlerde yaşanan kanunsuzlukları protesto ettiğini ileri süren bu gençler; sözlerinin devamında ülkenin dış politikasıyla ilgili, özellikle Kazakistan’ın “Bir Kuşak Bir Yol” projesindeki varlığını sorgulayan, Kazakistan’ın “Avrasya Ekonomik Birliği” ile “Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü”nden ayrılmasını, Rusya’nın Kazakistan’daki askerî üslerinin ve nükleer deneme poligonlarının kapatılmasını talep eden cümleler kurmaktadır.³¹ Kısacası seçimlerde yaşanan usulsüzlükler bahanedir, asıl amaç Kazakistan yönetiminin dış politika tercihleridir. Kazakistan, “Bir Kuşak Bir Yol” projesinde merkezî bir role sahiptir. Gürcistan’da, Ukrayna’da, Arap sokağında vb. sosyal medya üzerinden sahnelenen turuncu devrim senaryosu Kazakistan’da da sahnelenmeye çalışılmaktadır. “Özgürlük, insan hakları, adalet, eşitlik” gibi kavramların büyümesine kapılan apolitik-elverişli gençler, “Bir Kuşak Bir Yol Projesi”ni geçersiz kılmayı amaçlayan güçler tarafından açıkça kullanılmaktadır. Gençlere anlayabilecekleri bir dille ülke ve dünya gerçekleri anlatılmalıdır.

³⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=ip-JpMqTB9U>, erişim 11 Temmuz, 2019.

³¹ <https://www.azattyq.org/a/us-kazakhs-in-new-york-protest/30109589.html>, erişim 11 Temmuz, 2019.

Çünkü ülkelerin enerji kaynakları kadar insan kaynakları da önemlidir ve gençlerin millî olmayan odaklarca kullanılmalarının önüne geçilmelidir.

8. Kazakistan'ın “Bir Kuşak Bir Yol” Projesi İçindeki Konumu ve “Nurlu Yol”

6 Eylül 2013 tarihinde Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Şi Cinping resmî bir ziyaret amacıyla Kazakistan'a gitmişti. İki lider ertesi gün Nur-Sultan'daki (Astana) Nazarbayev Üniversitesinde öğrencilerle buluştu. Şi Cinping verdiği derste; Çin'in Orta Asya'daki dış politika imkân ve fırsatları, Çin-Kazakistan iş birliği konularına değindi. Bağımsızlık sonrası Kazakistan devletinin ekonomik ve siyasi bakımdan gelişip ilerlediğini, yeni başkent Astana'nın (Nur-Sultan) on yıl içinde çağdaş ve gelişmiş bir şehir hüviyetine büründüğünü ve bu yönüyle Kazak halkının parlak geleceğinin sembolü olduğunu vurguladı. Ardından şu tarihî sözleri söyledi:

Çin'in Han Hanedanı'nın elçisi, 2000 bin yıldan daha uzun bir zaman önce barış ve dostluk misyonuyla Kazakistan'a iki kez gelmiş. O seyahatler; Çin'in Orta Asya ile dostluk ilişkilerinin geliştirilmesinde önemli rol oynayıp İpek Yolu'nun Doğu'dan Batı'ya, Asya'dan Avrupa'ya ulaşan istikametini belirledi. Kadim İpek Yolu'nun, başlangıç noktası benim doğduğum Şensi köyüdür. İpek Yolu güzergâhında yer alan Kazak ülkesi, Doğu ile Batı uygarlıklarının münasebetinde çok etkili olmuş, değişik uluslarla kültürler arasındaki irtibatların gelişmesine ciddi katkılar sağlamıştır. Ebedî dostluk ve 2000 yıldan fazla bir zamandır devam eden tarihî birikim; çeşitli uluslara, kültürlere, dinlere mensup ülkelerin “eşitlik, karşılıklı anlayış ve ortak çıkar” anlayışını ön planda tuttukları takdirde, birlikte gelişmek için çabalayıp barış ve uzlaşma üzere geçinebileceklerini gösterdi. Bunların hepsi, Ulu İpek Yolu'nun öğretisidir. Bugün bizim ortak yönelimlerimiz yeni bir tarihî zirveye ulaştı. “Yakın komşu, uzak akrabadan yeğdir.” denir ya! Biz Orta Asya ülkeleri ile münasebetlerimize büyük önem veriyoruz ve bu bizim dış politika önceliklerimizden biri.

(...) İş birliğinin yeni modellerini hayata geçirebilmek, aşağıdaki somut hedeflerden başlayarak birlikte enerji harcayarak Ulu İpek Yolu'nun “ekonomik kuşağını” kurup geliştirmeyi lüzumlu kılmaktadır.

İlk olarak, ekonomik entegrasyon yolları ile programlarını hazırlamak için ekonomik gelişme stratejisinin çeşitli meseleleri doğrultusunda sürekli görüş alışverişinde bulunmak... İkinci olarak, Pasifik Okyanus'tan Baltık Denizi'ne kadar kesintisiz bir ulaşım altyapısı inşa etmek... Üçüncü olarak, engelleri ortadan kaldırarak taşıma hızını artırma yoluyla ticari ilişkileri ilerletme... Dördüncü olarak, döviz akışını bollaştırmak... Günümüzde biz alışverişlerimizi ve tasarruflarımızı ulusal para birimleri ile yapma hususunda başarılı işlere imza atmaktayız. Bu tecrübe, ülkelerimizden para çıkışını azaltarak finans sistemlerimizi tehlikelerden korumakta ayrıca ekonomilerimizin uluslararası rekabet kabiliyetini artırmaktadır. (...)

İşte bu konuşma, “Bir Kuşak Bir Yol Projesi”nin dile getirildiği ilk ortam olması bakımından tarihi önem taşımaktadır. Şi Cinping’in bu ziyareti, Kazakistan ve tüm uluslararası sistemin geleceği bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Kazakistan yönetimi; inşa edilecek kara ve demir yolları, lojistik merkezleri, petrol ve gaz boru-isale hatları, Kazakistan’ı Pasifik’e çıkaracak liman (Lyanüingân) ve transit ticaret yolları ile bu projeden en üst düzeyde yararlanmak, projenin ulaşım ve finans merkezi olmak istemektedir. Bu amaçla 2015 yılının Nisan ayından itibaren “Bir Kuşak Bir Yol” a paralel olarak kendi millî projesi “Nurlu Yol”u başlatmıştır.

9. Yeni Ekonomi-Politik Program: “Nurlu Yol”- Geleceğe Açılan Yol

“Nurlu Yol (Nurlu Yol)” projesi, Nazarbayev’in zihninde 2000’li yılların başından itibaren şekillenmeye başlamıştır:

(...) Şimdilerde buna ilave olarak Orta Asya kendi transit imkânlarını güçlendirmekte; bölge, dünya pazarlarına değerli olan petrol, doğal gaz, yer altı ve tarım hammaddeleri satıcısı durumuna gelmektedir. Orta Asya petrolünün ve gazının hem Doğu’ya hem de Batı’ya akitılacağı petrol-doğal gaz boru hatları eski İpek Yolu’nun 21. yüzyıldaki benzerlerini oluşturacaktır (Nazarbayev, 2000, s. 186).

11 Kasım 2014 tarihinde yabancı konukların da iştirak ettiği “Nur-Otan” Partisi Genişletilmiş Siyasi İstişare Toplantısına katılan Nazarbayev, burada “Nurlu Yol- Geleceğe Uzanan Yol” başlığıyla, büyük önem taşıyan bir konuşma yapmıştır.

Nazarbayev, 6 Nisan 2015 tarihinde de “Nurlu Yol” Altyapısını Geliştirmeye Dönük 2015-2019 Yıllarını Kapsayan Devlet Projesi’ni onaylayan bir kararname yayımlamıştır. Bu kararname ile Hükûmet’e, uygulamaya geçirmesi için bazı talimatlar verilmiştir. Bu talimatlardan ilki, Nurlu Yol projesinin hayata geçirilmesi için yapılacakların bir ay içinde planlanıp bir takvime bağlanmasıydı. Yerel ve merkezî devlet birimleri, proje kapsamında neler yapabileceklerini tespit edip kararlar alacaklardı. Proje, Kazakistan için çok önemli bir altyapı ve istihdam hamlesi anlamına geliyordu.³²

Nazarbayev, 26 Nisan’da Pekin’deki “Bir Kuşak Bir Yol” Projesi İkinci Uluslararası İş Birliği Formuna katılıp Açılış Programı’nda yaptığı konuşmada projenin öneminden ve geldiği aşamadan, Kazakistan’ın ürettiği “Nurlu Yol” projesi ile Bir Kuşak Bir Yol’un daha verimli olması için çalıştığından bahsetti. Proje kapsamında Kazakistan’da tamamlanan

³² http://www.akorda.kz/kz/legal_acts/decrees/nurly-zhol-infrakurylymydy-damytydyn-20152019-zhyldarga-arnalghan-memlekettik-bagdarlamasyn-bekitu-zhene-memlekettik-bagdarlamalar-tizbesin-be?q=%C2%AB%D0%9D%D2%B1%D1%80%D0%BB%D1%8B%20%D0%B6%D0%BE%D0%BB%C2%BB, erişim 11 Temmuz, 2019.

altyapı çalışmalarını sıraladı. Forum Oturumunda yaptığı konuşmada ise dünya ekonomisi ve barışı için büyük önem taşıyan *Üç D yani Üç Diyalog* projesini katılımcıların dikkatine sundu: Birincisi; ABD, Rusya, Çin ve AB arasındaki diyalog. İkincisi; Asya’da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK) ile AGİT’in potansiyellerini bir araya getirme. Üçüncüsü ise Avrasya Ekonomik Birliği, AB, Şanhay İşbirliği Örgütü, Güneydoğu Asya Ülkeleri İşbirliği Örgütü (ASEAN) ülkeleri arasındaki sistematik ekonomik diyalog. Nazarbayev, bu Üç Diyalog’un hayata geçirilmesinin tüm ülkelerin yararına olacağını vurgulayıp birleşmiş bir Avrasya’nın parlak geleceği için kurulacak ilişkilerin önemine işaret etti. Ekonomik bakımdan bütünleşmiş bir Avrasya’da, Kazakistan’ın bağımsızlığı ve sınırları da güvence altına alınmış olacaktır. Kazakistan’ın temel stratejisi budur.

10. Cumhurbaşkanı Tokayev’in Sivil Topluma ve Muhalefete Yönelik Açılım Politikası

Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasımjomart Tokayev, 10 Haziran’da düzenlediği geniş katılımlı basın toplantısında muhalif gruplarla açık diyaloga açık olduğunu belirtmiş, 12 Haziran’da ise Yönetim’den memnun olmayan muhalif grupların da katılımıyla oluşturulacak bir *Ulusal-Toplumsal Güven Konseyi* kurduğunu resmen duyurmuştur.³³ Bu duyuruda belirtildiğine göre bir danışma organı olacak Konsey’in temel amacı, “önemli devlet politikaları hakkında siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla öneriler hazırlamak” olacaktır.

Öngörüldüğü üzere bir ay sonra “Ulusal-Toplumsal Güven Konseyi”nin yapısı belli oldu. 44 kişilik Konsey’e yönetmen *Ermek Tursinov*, hukukçu *Jemis Turmağambetova*, ekonomist *Oraz Jandosov*, avukat *Ayman Omarova*, “Köy Partisi” adına başkanlık seçimine katılan *Töleuvtay Rakimbekov*, siyaset bilimci *Aydos Sarım*, Meclis milletvekili *Bekbolat Tileuvhan* gibi toplumda karşılığı olan kanaat önderleri üye oldu. Konsey’in başkanlığını, Başkan Tokayev; yardımcılığını, Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürü *Kırımбек Көşербайев*, sekreterliğini ise Cumhurbaşkanı danışmanlarından *Erlan Karin* yürütecek.

Yukarıda da belirtildiği üzere Tokayev’in bu iyi niyetli demokratik açılımı, 2004 Parlamento Seçimleri sonrası yaşanan tartışmalar üzerine Nazarbayev’in 2.11.2004 tarihli resmî kararnamesiyle kurulan ve bünyesinde o dönemin siyasi parti başkanlarının da yer aldığı *Demokrasi ve Sivil Toplum Sorunlarıyla İlgili Ulusal Komisyon*³⁴ (Kaz. DAKMJUK- Rus. NKVD) girişimini çağrıştırdığı gerekçesiyle marjinal gruplar tarafından ilgi görmemiş, söz konusu gruplar bu sürecin dışında kalacaklarını beyan etmişlerdir. Konsey’in ne ölçüde başarılı olacağını zaman gösterecektir.

³³ <https://24.kz/kz/zha-aly-tar/sayasat/item/321519-memleket-basshysyny-zharly-ymen-ltly-o-amdy-senim-ke-esi-ryldy>, erişim 12 Temmuz, 2019.

³⁴ <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U040001467> erişim 12 Temmuz, 2019.

Tokayev, 2019 yılı Ağustos ayı içerisinde “izinsiz gösterilere müdahale edilmemesi, polisin kuvvet kullanmaması” yönünde talimat içeren bir kararname yayınlamış ancak bu iyi niyet göstergesi de muhalif gruplarca Yönetim’in bir taktiği olarak görülüp küçümsenmiştir.

Bu açılımların yanı sıra Tokayev; rektörleri, tiyatro ve müze müdürlerini atama yetkisinden feragat ederek demokratikleşme yönünde önemli bir adım daha atmıştır.

Yabancı TV kanallarına verdiği röportajlarda kendisini “reformcu” olarak nitelendiren Başkan Tokayev; kısa zaman zarfında ülkede barış ve huzur ortamını sağlayacak, bürokrasiyi gençleştirecek, sivil toplumu güçlendirecek ve katılımcı demokrasiyi geliştirecek önemli kararlara imza atmıştır.

11. Tokayev’in Başkanlık Süresi ve Kazakistan’ın Siyasi Geleceği

Kazakistan Anayasası, Cumhurbaşkanlığına düzenleyen 3. Kısım, 40. Madde, 1. Fıkra’sındaki hükümlerle Kazakistan Cumhurbaşkanlığına en yüce makam olarak tanımlar. Seçilmesi ve görev süresiyle ilgili 41. Madde’nin 1. Fıkra’sına göre Başkan 5 yıl için seçilir. 42. Madde’nin 5. Fıkra’sı ise bir kişinin iki kereden çok Cumhurbaşkanı seçilemeyeceğini vurgular. Bu sınırlama Kurucu Cumhurbaşkanı-Ulus Lideri için geçerli değildir.

“Kazakistan Cumhuriyeti’nin Cumhurbaşkanı Hakkındaki Anayasal Kanun’un 26. Madde 1. Fıkra’sı, “*Başkan, hastalık nedeniyle görevini yapamayacak bir duruma düşerse Anayasa’da belirtilen düzen uyarınca Parlamento’nun kararı ile görev süresi dolmamış da olsa görevden alınabilir.*” hükmünü getirmiştir.

Tokayev, Nazarbayev’in istifası sonrası Başkanlık görevine getirildiğinde özellikle muhalif çevrelerde bu atamanın Nazarbayev’in bir stratejisi olduğu, 2020’deki Başkanlık seçimlerinde Tokayev’in aday gösterilmeyeceği, yerini Dariga Nazarbayeva’ya bırakacağı konuşulmuştu. Fakat Dariga Nazarbayeva aday gösterilmedi. 20 Mart 2019’da yeni Başkan Tokayev’in teklifi sonrası yapılan gizli oylamada Senato Başkanlığına seçilmesi, bu kez de “*Dariga Nazarbayeva’nın Tokayev’ten sonra başkanlık makamına oturacağı*” söylentisine yol açmıştır. Kanaatimize göre Tokayev, Anayasa’nın tanıdığı iki dönem hakkını kullanacak, Dariga Nazarbayeva ise Tokayev iktidarını dengeleyen bir güç olarak kalmaya devam edecektir. Zira Senato Başkanlığı protokolde Başkan’dan hemen sonra gelmektedir: Anayasa’nın 48. Madde’sinin 1. Fıkra’sı şöyledir: *Kazakistan Cumhurbaşkanı, görev süresi henüz dolmadan görevinden ayrılırsa yahut görevinden alınır veya ölmesi durumunda Cumhurbaşkanlığı makamı, kalan süre boyunca Kazakistan Parlamentosu Senato Başkanı’na geçer.* Aynı hüküm Cumhurbaşkanı Hakkındaki Anayasal Kanun’un 27. Madde’sinin 1.

Fıkra'sında da yer alır. Nitekim Tokayev de Senato Başkanı iken Cumhurbaşkanlığına getirilmiştir.

Muhalef çevrelerde konuşulan diğer bir husus ise Nazarbayev'in, zamanı geldiğinde Kazakistan yönetimini teslim edeceği ismin, yeğeni Tümgeneral Samat Abiş Satıpbaldıulı olduğudur. Hâlen *Millî Güvenlik Komitesi* (Kaz. UKK- Rus. KNB) yani Kazak istihbarat servisinin başkan yardımcısı olan *Tümgeneral Samat Abiş*, lisans eğitimi de dâhil olmak üzere tüm kariyerini istihbarat alanında yapmış önemli bir isimdir.

Kazak kamuoyunda potansiyel lider adayları arasında gösterilen İmanğali Tasmağambetov'dan da söz etmek gerekir. Tasmağambetov'un Kazak dili, tarihi ve kültürüne vakıf olması; Kazaklık duyguları güçlü, milliyetçi çevrelerde kendisine yönelik ciddi bir sempati uyandırmıştır. Hâlen Moskova'da büyükelçilik görevini yürüten Tasmağambetov'un başkanlığa aday olması durumunda seçilme ihtimali olabilir. Ancak ülke ve dünya dengeleri Tasmağambetov'a bu imkânı tanır mı? Ayrıca Tasmağambetov'un Küçük Cüz mensubu olduğunu da hesaba katmak gerekir. Zira Kazak töresine göre iktidar, Ulu Cüz'e ait bir haktır. Elbette çağdaş Kazakistan'da tarihî geçmişten kaynaklanan bazı teamüllerin, yazılı olmayan hükümlerin değişmesi mümkün olabilir. Ancak buna karar verecek olan Kazak halkı ve devletidir.

Sonuç

Coğrafya kaderdir. Kazakistan, Çin ile Rusya arasında çok ciddi bir jeopolitiğe sahiptir. Nazarbayev, bu riski yumuşatmak hatta fırsata çevirebilmek için “jeopolitik, jeostrateji” kavramlarına karşı “jeo-ekonomi” kavramını ortaya atmıştır. Daha barışçıl ve ekonomi odaklı bir küresel düzen için bu kavram son derece önemlidir.

Nursultan Nazarbayev ve kuşağı, genç Kazak devletini, izledikleri çok yönlü dış politika stratejisi ile bugüne başarıyla taşımıştır. Bağımsızlığın ilan edildiği 1991 yılından itibaren, yönetimin birçok kademesinde Sayın Nazarbayev ile omuz omuza çalışmış olan Başkan Kasımjomart Tokayev de sahip olduğu bilgi-birikimi ve tecrübesiyle yeni dönemde Kazakistan'ı her bakımdan daha ileri noktalara taşıyacaktır. Nüfusu hızla artırmak, millî birlik ve beraberliği güçlendirmek, ekonomiyi enerji-hammadde ihracına bağımlı olmaktan çıkarmak, KOBİ'leri geliştirmek vb. yeni dönemin de öncelikleri olacaktır. Kazakistan güçlendikçe yakın komşuları Özbekistan ve Kırgızistan başta olmak üzere Tacikistan ve Türkmenistan gibi ülkelerle daha yakın ilişkiler kuracak, Orta Asya Birliği ve Türk Konseyi

gibi platformlarda daha fazla öncelik alacaktır. Bu ilişkiler, Türk dünyasının kaynaşması bakımından son derece önemlidir.

Kaynakça

- Andican, A.Ahat. (1996). *Değişim Sürecinde Türk Dünyası*. İstanbul: Emre Yayınları.
- Çjen Kun Fu. (1999). *Geopolitika Kazahstana-Mejdu Proşım i Buduşçim*. Almatı: Jeti Jarğı.
- Gadjiyev, K.S. (2001). *Vvedeniye v Geopolitiku*. Moskvo: Logos.
- Haussig, Hans Wilhelm. (2001). *İpek Yolu ve Orta Asya Kültür Tarihi* (çev. Kayayerli, Müjdat) İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Tajin, Marat. (2007). *Kazakistan Tarihi- Makaleler* (çev. Türk Tarih Kurumu) Ankara: TTK Yayınları.
- Heyet. (1996). *Elbası*. Almat: Ana Tili.
- Jambılov, Diyas. (1999). *Tauelsizdik Jane Sayasiy Sana*. Almatı: Jeti Jarğı.
- Kesici, Kayyum. (2003). *Dün Bugün ve Hedefteki Kazakistan*. İstanbul: IQ Kültürsanat Yayıncılık.
- Nazarbayev, Nursultan. (2000). *Tarihin Akışında* (çev. Arıkan, Fatma; Arıkan, Serdar) İstanbul: OM Politika.
- Tatimov, Makaş. (1993). *Kazak Alemi*. Almatı: Atamura.
- Tokayev, Kasım Jomart. (2003). *Belasu- Diplomatiyalık Oçerkter*. Almatı: Deuir Baspası.
- (2001). *Diplomatiya Respubliki Kazahstan*. Astana: "Elorda" Baspası.
- Yalçınkaya, Alâeddin. (1997). *Sömürgecilik & Panislamizm Işığında Türkistan 1856'dan Günümüze*. İstanbul: Timaş.

Ağ Kaynakları

- 1) <http://stat.gov.kz> (Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi 22.08.2019)
- 2) <https://www.bbc.com/russian/news-47628669> 05.07. 2019
- 3) <https://thebell.io/horoshij-avtoritarnyj-lider-nazarbaev-podal-primer-tranzita-vlasti> 05.07. 2019
- 4) http://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/astana_other_events/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-zhane-ozbekstan-respublikasynyn-prezidenti-shavkat-mirzieevpen-kezdes 05.07. 2019

- 5) http://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/astana_other_events/memleket-basshysy-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-kezdesti-4 05.07. 2019
- 6) http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/phone_calls/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-telefon-arkyly-soilesti-15 05.07. 2019
- 7) http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/phone_calls/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-telefon-arkyly-soilesti-15 05.07. 2019
- 8) http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/foreign_visits/memleket-basshysy-shchelkunchik-baletin-kordi 05.07. 2019
- 9) http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/phone_calls/nursultan-nazarbaev-resei-federaciyasynyn-prezidenti-vladimir-putinmen-telefon-arkyly-soilesti-15 05.07. 2019
- 10) <https://zhasalash.kz/article/1032-shetelde-qazaqstannynh-dganha-oppozitsiyasy-qurylama> 06.07. 2019
- 11) <https://www.dw.com/ru/казахстанская-оппозиция-в-брюсселе-что-будет-после-назарбаева/a-43323772> 06.07. 2019
- 12) http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution 06.07. 2019
- 13) http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitutional_laws/kazakstan-respublikasynyn-tungysh-prezidenti-elbasy-turaly 06.07. 2019
- 14) <http://ult.kz/post/kauipsizdik-kenesi-turaly-zan-tolyk-matin;>
<https://pdf.egemen.kz/pdfs/2018/07/12072018.pdf> 06.07. 2019
- 15) http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/meetings_and_sittings/kazakstan-respublikasynyn-tungysh-prezidenti-elbasy-nursultan-nazarbaevty-n-toragalygymen-kauipsizdik-kenesinin-otyrysy-otti-1 06.07. 2019
- 16) <https://almaty.tv/kz/news/politika/1608-nazarbaev-sdelal-zayavlenie-o-dosrochnykh-vyborakh-prezidenta> 06.07. 2019
- 17) http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/akorda_other_events/kazakstan-respublikasynyn-prezidenti-nursultan-nazarbaevty-n-konstituci-yalyk-keneske-otinish-bildiruine-katysty-malimdemesi 06.07. 2019
- 18) <https://nurotan.kz/news/news-detail/4621> 06.07. 2019
- 19) http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/akorda_other_events/memleket-basshysynyn-malimdemesi 06.07. 2019

- 20) <https://tr.euronews.com/2019/06/15/kazakistan-lideri-tokayev-den-nazarbayev-mesaj-devlet-yonetiminde-iki-baslilik-olmayacak> 07.07. 2019
- 21) http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution 07.07. 2019
- 22) <https://www.election.gov.kz/kaz/news/slider/index.php?ID=5291> 07.07. 2019
- 23) https://www.azattyq.org/a/kazakhstan_nur-sultan-meeting/29976163.html 07.07. 2019
- 24) <http://www.osdp.info/%c2%abne-byt-kuklami-v-massovke%c2%bb-press-reliz-osdp/10.07. 2019>
- 25) <https://zhasalash.kz/article/2429-qoghamdyq-qozghalystar-birikpek>,
<https://arasha.kz/11253/> 10.07. 2019
- 26) <https://qazaqtimes.com/article/66091> 10.07. 2019
- 27) https://www.inform.kz/kz/sheteldikterge-zher-satylymaydy-ashm_a3545198 10.07. 2019
- 28) <https://sputniknews.kz/politics/20190610/10485960/Qazaqstandagy-saylau-adil-otti-Qytay-baqylaushylary.html> 10.07. 2019
- 29) <https://www.youtube.com/watch?v=ip-JpMqTB9U> 11.07. 2019
- 30) <https://www.azattyq.org/a/us-kazakhs-in-new-york-protest/30109589.html> 10.07. 2019
- 31) http://www.akorda.kz/kz/legal_acts/decrees/nurly-zhol-infrakurylymdy-damytudyn-20152019-zhyldarga-arnalghan-memlekettik-bagdarlamasyn-bekitu-zhene-memlekettik-bagdarlamalar-tizbesin-be?q=%C2%AB%D0%9D%D2%B1%D1%80%D0%BB%D1%8B%20%D0%B6%D0%BE%D0%BB%C2%BB 11.07. 2019
- 32) <https://24.kz/kz/zha-aly-tar/sayasat/item/321519-memleket-basshysyny-zharly-ymen-ltty-o-amdy-senim-ke-esi-ryldy> 12 Temmuz, 2019.
- 33) <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U040001467> 12.07. 2019

Extended Abstract

The President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, has skillfully prepared the infrastructure of the change of power for nearly ten years and has made his country go through this turning smooth and painless. In a public speech on March 19, 2019, he announced his resignation with a surprise schedule and left the presidency to the President of the Senate Kasım Jomart Tokayev in accordance with the Constitutional clause 4.1

Nazarbayev has not given up after his decision to resign. Because, thanks to some previously enacted laws, he has the right to hold the title of Founder President-Nation Leader of the Republic of Kazakhstan, President of the Security Council, Member of the Constitutional Council. Nazarbayev is also the President of the People's Assembly of Kazakhstan, Chairman of the World Cossacks Congress and Chairman of the Nur-Otan Party.

It will continue to be at the top of the Government mechanism and determine the country's internal and external basic policies. This naturally leads to discussions of two headings in management..

The Western powers, which find that the main foreign policy of the State of Kazakhstan contradict their own interests, have mobilized the Kazakh opposition in Europe since April 2018 to be effective in the post-Nazarbayev period. For this purpose, a forum called “New Kazakhstan“ was held in the European Parliament headquarters in Brussels between 8-10 April 2018. The Kazakhstan dissidents participating in this forum were prepared on a draft constitution prepared by Akejan Kajıgeldin who lives in Europe as a political asylum seeker. I Other than Kajıgeldin; Famous dissidents such as Bergey Rıskaliyev, Dos Köşim, Emirjan Kosanov and Ermurat Bapiy joined the meeting.

Why did Nazarbayev resign on March 19, 2019, not expecting his term to expire? Different opinions were raised about the timing of the resignation as he did not give any reason in the resignation statement. In our opinion, this is why: on February 4, 2019, five daughters were killed in a house fire in Astana at night. The opposing groups, led by the Western powers, tried to create an environment of instability in the country, especially through social media, in the excuse of this sad event and economic difficulties. Nazarbayev's surprise resignation and early election decision frustrated the move of these focuses.

In the presidential elections held on 9 June 2019, the candidate of-Nur-Otan "(Nur-Vatan) Party Kasım Jomart Tokayev received 70,96% of the votes and the candidate of the“ Ult Tağdırı Ulus (Nation's Destiny) movement, Emirjan Kosanov, received 16,23% of the votes.

Kosanov congratulated the new President Tokayev, who had won a great victory in the elections, and was accused of being sold, traitor and agent .

The opponents took to the streets, protesting with Sorosvarian methods, claiming that there were cheating and irregularities in the elections starting from the election day. The slogans and demands expressed during the demonstrations show that the target is not the “free and fair choice, but the foreign policy strategies of the state.

Similar demonstrations took place following the explosions in a military ammunition depot in Aris, Turkestan Province on 23 June 2019 and during the 6 th of July Astana Day (Nazarbayev's birthday). It was seen that some marginal groups of Kazakh youth supported the opposition by demonstrating in the capitals of countries such as USA, Canada and South Korea. What is interesting is that the most important demand expressed by the groups participating in the demonstrations is that Kazakhstan has shifted its foreign policy direction from Eurasia to the West. In other words, according to these margins; It should limit its relations with China, leave the Eurasian Economic Union and the Collective Security Treaty Organization, and close Russian military bases and polygons in Kazakhstan.

Obviously Western powers; He is looking for a new scenario of orange revolution, which he had put on stage in Georgia, Ukraine and some Arab countries.